

Mælkeribruget i Danmark 1916.

Af Professor Bernhard Bøggild.

Aaret 1916 blev endnu mere end 1915 præget af Krigen, der endog hos os Neutrale greb ind i næsten alle Forhold vedrørende saavel Landbrug og Mælkeribrug som Industri, Handel og Skibsfart, saaledes at saavel Produktions- som Omsætningsforholdene for det danske Mælkeribrug blev mere abnorme, end nogen havde tænkt sig muligt for 3—4 Aar siden. — Skal man med faa Ord karakterisere Aaret, kan man sige: Aftagende Mælkeproduktion, høje Priser paa Kul, Olie, Soda, Salt, Løbe, Pergament, Maskindele m. m. og Vanskeligheder ved at fremskaffe mange Nødvendighedsartikler, Utilfredshed blandt Personalet, livlig Efterspørgsel og høje Priser paa alle Mælkeriprodukter og derfor en stor Pengeomsætning og en høj Nettoindtægt pr. Pd. Mælk.

I Sommeren 1915 var alle Beholdninger af Høsten 1914 opbrugte, og da Udbyttet af Avlen 1915 var meget forskelligt i Landets forskellige Egne saavel hvad Hø som Vaarsæd og Rodfrugter angik, var det forholdsvis ret forskellige Mængder af hjemmeavlet Foder, der var til Raadighed ved Indbindingen i Efteraaret 1915. — Heldigvis var dog Avlen af Foderroer og særlig af Kaalraber og Turnips samt Kartoffler betydelig bedre end Udbyttet af Sukkerroer, saaledes at de fleste Landmænd havde Udsigt til at kunne fodre rigelig med Rodfrugter hele Vinteren igennem, men Oliekagerne og alle Handelsfoder-

stoffer var jo meget dyre og usikre at faa, saa mange Landmænd fandt det rigtigst ikke alene at udnytte den gode Efteraarsgræsning saa længe som muligt, men ogsaa allerede om Efteraaret og end mere i Begyndelsen af Vinteren at formindske Besætningerne ved Salg af Køer, der kunde afsættes til høje Priser.

Salget af en Del af de mindre gode Malkere gav ikke alene direkte gode Penge; det forøgede uden Tvivl ogsaa Mælkeproduktionens Rentabilitet; men omend flest mulige Kalve blev lagte til, saa formindskedes jo dog foreløbig Mælkemængden ved Nedgangen i Køernes Antal, og som andre Aarsager, der virkede i samme Retning, maa ogsaa nævnes Indskrænkning i Anvendelsen af Oliekager og Følgerne af M u n d - og K l o v e s y g e n, der havde været meget udbredt og endnu fremkom hist og her, og som havde nedsat særlig mange af de bedste Køers Produktionsevne.

Den gode Efteraarsgræsning led Skade ved Frosten allerede den 17.—19. Septbr. og endnu mere 25. Oktbr., da Frosten blev saa haard, at alt Kvæg, der endnu var ude, maatte bindes ind. En Del Rodfrugter tog vel ogsaa Skade, men heldigvis blev Vejret mildt igen, og det var først efter 24. Novbr., at det blev stadig Frost i flere Dage. Midt i Decbr. blev det omsider ret stærk Frost, og ved Juletid fik vi endog Snestorm med Togstandsninger paa mange jyske Baner. Men mellem Jul og Nytaar blev det atter Tøvejr, og i Begyndelsen af Januar blev Vejret endog saa mildt, at en stor Mængde Snevand foranledigede Dæmningsskred flere Steder i Jylland. — Det var kun faa Mælkerier, der fik samlet Is i December, og endnu midt i Februar var de fleste Ishuse tomme, først efter 19. Februar blev det atter Frost, og omsider i den sidste Uge af Februar blev der Lejlighed til at faa bjerget den nødvendige Is. — Den største Del af Marts var det Graavejr med 0—2° Varme. Den 22. Marts fik vi en lille Eftervinter med noget Sne og lidt Togstandsning, hvorefter atter fulgte mildt Vejr, og 30. Marts var

det næsten Foraarsvejr, som fortsattes ind i April. — Paaskelørdag (22. April) kom der Tordenvejr, som forårsagede nogle Ildebrande, og i Paasketiden regnede det saa meget, at Jorden blev stærk gennemblødt, hvorfor Saaningen mange Steder maatte opsættes. — Vinteren var saaledes forholdsvis mild. Det lykkedes at faa Ishusene fyldte, kun i ringe Grad vanskeligjorde Sneen Mælkekørselen, og Eksporten foregik regelmæssig uden Ishindringer — og ogsaa uden Krigsulykker.

I den sidste Uge af April grønnedes Markerne saa godt, at der f. Eks. i Koldingegnen kom en Del Kvæg, ja endog Malkekøer, ud, og da det vedblev at være smukt og mildt Foraarsvejr, kom der i Dagene omkring 1. Maj meget Kvæg paa Græs, idet man jo gerne vilde spare paa de dyre Handelsfoderstoffer, og hvor der om Efteraaret havde været sparsomt med Halm og Hø, var Beholdningerne vel ogsaa mange Steder ved at være ud-tømte. — Efter det smukke Vejr i Begyndelsen af Maj fulgte vel Regn og køligere Vejr hele Resten af Maaneden og næsten hele Juni igennem, saaledes at Opholdet paa Marken var mindre behageligt for Køerne end i de lune Stalde, men det fugtige Vejr gav en frodig Græsvækst, og Mælkemængden blev forholdsvis stor, hvad man paa Mælkerierne var meget glad ved, da Priserne paa alle Mælkeriprodukter var høje og Efterspørgselen efter Ost og Skummetmælk var livligere, end man nogen Sinde havde tænkt sig.

Den tidlige og gode Foraarsgræsning var et stort Gode for Mælkeproduktionen, og der maa føjes til, at den vaade og kolde Sommer, der foranledigede, at Udbyttet af Korn, Sukkerroer og Kartofler blev en stor Skuffelse, jo var forholdsvis gunstig for Græsvæksten, saa at Aaret 1916 i sin Helhed var meget tilfredsstillende for Køernes Ernæring paa Marken og i Engen, og paa Mælkerierne fandt man saavel Mængden som Kvaliteten af Mælken

bedre, end hvad man havde ventet. — Den 21.—22. September kom der vel lidt Nattefrost, men endnu den sidste Uge af September var Vejret dog ret godt. Og da vi 1. Oktober igen fik Nattefrost og derefter flere Dages vedvarende Regn, holdt man uden Betænkning Malkekøerne inde, idet man glædede sig over den store Avl af Halm og Hø, der nu var til Raadighed.

At der i Slutningen af Oktober indtraadte et Par Tilfælde af Mund- og Klovesyge ved Sorø og paa Falster, efter at man i nogle Maaneder havde været fri for nye Tilfælde af Sygdommen, maa noteres som en Jobspost for Landmændene, der nu havde Erfaring for, hvilke Tab Sygdommen foranlediger, ikke alene saa længe Afspærringen varer, men ogsaa lang Tid — ja Aar og Dag efter at Afspærringen er blevet hævet.

Vil man dernæst søge ved Tal nærmere at belyse de vigtigste af de her i Korthed nævnte mange forskellige Forhold, maa det atter i Aar beklages, at de nøjagtige Oplysninger om Landets Indførsel og Udførsel savnes, fordi de endnu tilbageholdes af Det statistiske Departement, men under disse Omstændigheder kan det derfor være af desto større Interesse at gennemgaa Resultaterne af Aarsregnskaberne paa nogle Andelsmælkerier, og heldigvis er der atter i Aar modtaget de samme 5 Mælkeriers Aarsregnskaber, som nu i mange Aar velvillig har været stillet til Raadighed.

Det fynske Andelsmælkeri, hvis Regnskab har været omtalt i de tolv foregaaende Aarsberetninger har i Aaret 1. November 1915 til 31. Oktober 1916 modtaget 7,851,763 Pd. Sødsmælk i Sammenligning med, at der i 1914—15 blev modtaget 8,121,628 Pd. og i 1913—14 8,754,700 Pd., hvorhos det maa erindres, at Mælkemængden i 1913—14 vilde være bleven meget større, hvis Krigen ikke var udbrudt, og Folk for at spare paa Kraftfoderet havde ladet Køerne gaa ude altfor længe om

Efteraaret, saaledes at Mælkeriet i September og Oktober 1914 kom til at modtage daglig indtil 3000 Pd. Mælk mindre end paa samme Tid de foregaende Aar. — Nedgangen i Mælkeproduktionen er altsaa fortsat igennem Krigsaarene, først fordi der sparedes paa Oliekagerne, senere tillige fordi der solgtes en Del af Køerne. Og herom skriver Mælkeribestyreren, at Flertallet af Andelshaverne har vel ikke i 1916 yderligere formindsket Antallet af Køer, men det er jo Kvier, der er satte ind i Stedet for de ældre Køer, som blev solgte, og dertil kommer, at paa enkelte Gaarde, som er blevne solgte, er Besætningen straks bleven gjort i Penge, og nu vil det vare længe for de nye Mænd at faa Staldene fyldte med gode Malkere.

Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør, der i 1914—15 var 24.55 og de to foregaaende Aar 25.5 og 25.4, har i 1915—16 kun været 23.8, altsaa særdeles gunstigt, og Smørprisen, der i 1914—15 var 136.87 Øre pr. Pd. og de to foregaaende Aar 105.6 og 102.9 Øre, har i 1915—16 været 151.4 Øre.

Osteproduktionen har været endnu mere fordelagtig end i 1914—15. Der er solgt Ost for næsten 76,000 Kr. mod knap 54,000 Kr. i 1914—15. — Der er ialt blevet brugt til Ost 1,531,880 Pd. Skummetmælk og Kærnemælk samt 298,754 Pd. Sødme, og for at faa saa megen Mælk at lave Ost af, indførtes den Ordning, at Andelshaverne kun fik 70 pCt. Mælk hjem til 1 Øre pr. Pd. — Vilde de have mere, maatte de betale 10—12 Øre pr. Kande, hvilken Ordning viste sig hensigtsmæssig. — Næsten 200,000 Pd. Mælk er solgt i Detail (fra Butik) til 15 Øre pr. Liter Sødme og 2 Øre pr. Liter Skummetmælk og Kærnemælk, hvorhos der hele Aaret er solgt Ost saavel til Andelshaverne som i Butikken til 20 Øre under en gros-Prisen pr. Pd., en meget hensynsfuld Ordning lige overfor Egnens Folk, og Bestyreren meddeler, at der saaledes er solgt ca. 41,000 Pd. Ost hjemme, medens kun 71,000 Pd. er solgt bort i Partier, og desuagtet viser Osteregnskabet et Overskud af næsten 28,800 Kr.,

naar Skummetmælk og Kærnemælk regnes til 1 Øre pr. Pd. og Sødmælk til 6.9 Øre pr. Pd., samt Udgifter til Arbejdet, Farve, Løbe, Salt m. m. til ca. 4000 Kr.

Men samtidig med Indtægterne er jo ogsaa Udgifterne stegne, særlig til Brændsel, Lønninger og Kørsel, og disse Udgifter er fremdeles stigende. — Bestyreren slutter med at sige, at trods Vanskeligheder og høje Udgifter har Aaret dog været godt, og Mælken er under de nævnte Forhold og trods de lave Priser i Detailhandelen udbragt til en Nettopris af 27,6 Øre pr. Kande, medens det tilsvarende Tal i 1914—15 var 23.82 Øre.

Det samme store, meget mønsterværdige jyske Andelsmælkeri med stor Osteproduktion, som har været omtalt hvert Aar siden 1894, har i Aar indsendt omstaaende Regnskab for Tiden 29. Oktober 1915 til 1. November 1916.

Mælkemængden har her i 1916 været 10,730,986 Pd., medens den i 1915 og 1914 var henholdsvis 10,829,108 Pd. og 11,349,675 Pd., medens Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør er gaaet ned fra 25.27 til 24.29 Pd., og Smørprisen er steget fra 140.3 Øre til 153.27 Øre pr. Pd. — altsaa ogsaa her — en lille Nedgang i Mælkemængden og en god Stigning i Mælkefedme og i Smørpris.

Der er lavet Ost of 1,532,400 Pd. Sødmælk, 3,033,685 Pd. Skummetmælk og 77,815 Pd. Kærnemælk, hvilket vil sige, at der er anvendt samme Mængde Sødmælk, men ca. $\frac{1}{2}$ Mill. Pd. mere Skummetmælk til Ost end i 1915, og denne større Mængde Skummetmælk er skaffet til Raadighed derved, at Prisen en Del af Aaret har været noget forhøjet, saaledes at Andelshaverne i Aar gennemsnitlig har maattet betale den Mælk, de fik hjem, med ca. $1\frac{1}{2}$ Øre pr. Pd., medens Prisen plejer at være 1 Øre pr. Pd., og Bestyreren skriver herom, at Osteproduktionen jo har været ganske særlig fordelagtig. Der er blevet lavet de samme Kvaliteter Ost som tidligere Aar, Gouda, Edam, Taffelost o. s. v., men Salget er gaaet saa fortrinligt, at

UDGIFTER

paa et jysk Andelsmælkeri med stor Osteproduktion.

	Ialt Kroner	Øre pr. 1000 Pd. Mælk
Kørsel af Mælk m. m.	16631.70	155.0
Kul	13695.02	127.6
Olie	442.00	4.1
Lønninger	12007.11	111.9
Salt, Farve, Løbe, Kalk, Soda m. m. ...	7402.04	69.0
Smørdritler, Pergament m. m.	6341.93	59.1
Inventarets Vedligeholdelse	4895.47	45.6
Mælkevognenes Vedligeholdelse	1083.92	10.1
Bygningernes Vedligeholdelse	1177.91	11.0
Regnskabsbøger, Porto, Rejser m. m. ...	961.17	9.0
Renter, Skatter og Afdrag (15000 Kr.) ..	16544.74	154.2
Andre Udgifter	1237.42	11.0
Ialt ...	82420.43	768.1

INDTÆGTER

paa et jysk Andelsmælkeri med stor Osteproduktion.

Salg af 372198 Pd. Smør (à 153.3 Øre)	570471.49 Kr.
— - 398314 - Ost	288677.55 —
Andelshaverne 5224663 Pd. Skum- og Kærnemælk.	76321.62 —
— 4483575 - Valle	2549.25 —
Salg af Mælk og Fløde	20815.63 —
Indvundne Renter	1569.03 —
Andre Indtægter	29.85 —
Ialt ...	960434.42 Kr.

Der er ialt indvejet 10730986 Pd. nymalket Mælk, alt-

saa er Mælken udbragt i ..... 8.95 Ore pr. Pd.

Der er udbetalt til Andelshaverne for Mælk..... 6.16 — —

Forskel ..... 2.79 Ore pr. Pd.

Driftsudgift..... 0.77 — —

Overskud ... 2.02 Ore pr. Pd.

regnes Fedtet i Sødsmælken til Smørværdi, »er 1 Kande Skummetmælk udbragt i 17 Øre Netto for hele den store Produktion, hvilket sikkert ikke vil kunnenaas under andre Forhold end netop den Tid, vi lever i, der er saa unormal, som tænkes kan«. Og videre skriver han om Osteeksporten, at der er blevet solgt en Del Ost til Eksport, men der har ogsaa været solgt »Eksporttilladelser« til Priser fra 55 Øre til 115 Øre pr. kg. Priser, som Eksportøren jo kun kunde betale, fordi den bløde franske Ost en Tid blev betalt meget højt.

Her har Detailprisen været 5 Øre pr. Liter Skummetmælk og Kærnemælk og 18 Øre pr. Liter Sødsmælk, og der er solgt ialt ca. 133,000 Liter Mælk og Fløde (fra Vogn i Stationsbyen med ca. 1100 Indbyggere).

Samtidig med, at Smør og Ost har givet usædvanlig store Indtægter, har Driftsudgifterne, som omstaaende Regnskab viser, ogsaa været usædvanlig store. — Fra 1914 til 1915 steg Driftsudgifterne fra 382.5 Øre til 466.3 Øre pr. 1000 Pd. Mælk, men i 1916 er de stegne til 768.1 Øre pr. 1000 Pd. Mælk, og særlig bør det bemærkes, at Udgiften til Kul i de tre Aar har været henholdsvis 41.5 Øre, 69.5 Øre og 127.6 Øre pr. 1000 Pd. Mælk, Udgifterne til Lønninger 76.0 Øre, 71.1 Øre og 111.9 pr. 1000 Pd. Mælk, til Olie 1.9 Øre, 3.2 Øre og 4.1 Øre, Udgifterne til Salt, Farve, Løbe, Kalk m. m. 15.4 Øre, 32.4 Øre og 69.0 Øre pr. 1000 Pd. Mælk, altsaa en Stigning til endog mere end det firedobbelte; men bemærkes maa det, at naar Udgifterne til Renter og Afdrag er saa meget større end sædvanligt, skyldes det, som Bestyreren skriver, at Afdraget i Aar har været 15,000 Kr., idet man har anset det for rigtigt at benytte en Del af den usædvanlige Indtægt til at bringe Gælden ned.

Vil man endelig sammenligne Nettoudbyttet, Andels haverne har faaet af Mælken, maa det erindres, at de plejer at betale Mælken, de faar hjem, med 1 Øre pr. Pd., men i Aar med ca. 1½ Øre pr. Pd., og Resultatet bliver

da, at 1 Pd. Mælk i de tre Aar 1914, 1915 og 1916 er udbragt i henholdsvis 4.97 Øre, 6.77 Øre og 8.18 Øre eller 19.88 Øre, 27.08 Øre og 32.72 Øre pr. Kande.

Det vestjyske Andelsmælkeri, hvis Regnskab har været meddelt i de foregaaende 15 Aarsberetninger, har i Tiden fra 22. Oktober 1915 til 19. Oktober 1916, som omstaaende Regnskab viser, indvejet 10,123,292 Pd. Sødælk, medens der i 1914 blev modtaget 11,042,107 Pd. og 1915 10,427,258 Pd. — Mælkemængden ses saaledes ogsaa her vedblivende at være nedadgaaende, og herom skriver Bestyreren, at Nedgangen dog ikke er saa stor, som man kunde have ventet, eftersom der sidste Vinter og Forsommer blev bortsolgt ikke saa faa Malkekøer; men man kan sikkert gaa ud fra, at det er de daarligste Malkere, som er blevne solgte bort, og de bedste er blevne tilbage, saaledes at Mælkemængden ikke er bleven formindsket i samme Forhold som Koantallet, og Salget af Malkekøer er nu helt standset. — Om Vanskelighederne med Tilvejebringelsen af Handelsfoderstoffer skriver han, at Forholdet ikke har bedret sig i 1916 — tværtimod —, Priserne blev højere og Udvalget af de forskellige Sorter mindre, hvilket ogsaa gjorde sin Indflydelse gældende paa Smørrets Konsistens, saaledes at Arbejdsmaaden ved Smørrets Fremstilling maatte ændres noget for at afhjælpe denne Ulempe. Heldigvis var der paa denne Egn i Vinteren 1915—16 tilstrækkelig hjemmeavlet Foder, og der var rigeligt Græs i Sommeren 1916, men Køerne led noget ved det kolde og regnfulde Vejr.

Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør, der her i 1914 var naaet ned til det for Vestjylland meget lave Tal 25.34, og som i 1915 var 25.90, har i 1916 været 25.33, altsaa efter de stedlige Forhold meget lavt.

Driftsudgifterne, der i 1914 var 459 Øre pr. 1000 Pd. Mælk og i 1915 ca. 570 Øre, er i 1916 stegne til ca. 620 Øre pr. 1000 Pd. Mælk, og saa maa det dog bemærkes, at Stigningen her er forholdsvis lille, hvilket særlig gælder

UDGIFTER
paa et vestjysk Andelsmælkeri.

	Ialt Kroner	Øre pr. 1000 Pd. Mælk
Kørsel af Mælk	29748.88	293.9
— - Kul, Smør m. m.....	503.60	5.0
Lønninger	6400.00	63.2
Brændsel	7062.18	69.8
Dritler og Pergament	6520.19	64.4
Olie og Fedt.....	374.13	3.7
Salt, Farve, Løbe, Papir og Rengørings- artikler	2029.24	20.0
Vedligeholdelse af Bygninger og Vej....	250.12	2.5
— - Inventar.....	1071.68	10.6
Skat, Renter og Afdrag	8225.41	81.2
Andre Udgifter.....	366.03	3.6
Ialt...	62551.46	617.9

INDTÆGTER
paa et vestjysk Andelsmælkeri.

Solgt 395512 Pd. Smør (à 151.1 Øre)	597575.89 Kr
— 9436852 - Sk.- og Kærnem. til Andelshaverne	71850.49 —
Mælk og Fløde	7246.25 —
Andre Indtægter.....	4862.80 —
Ialt...	681535.43 Kr.

Der er ialt indvejet 10123292 Pd. Sødsmælk, som er
udbragt i ..... 6.732 Øre pr. Pd.

Der er udbetalt Andelshaverne for Mælk 596801 Kr.

02 Øre, altsaa ..... 5.895 — —

Forskel ..... 0.837 Øre pr. Pd.

Driftsudgift..... 0.618 — —

Overskud ... 0.219 Øre pr. Pd.

Udgiften til Brændsel, der i 1914 var 37.8 Øre pr. 1000 Pd. Mælk, i 1915 69.5 Øre, og som nu i 1916 kun er steget til 69.8 Øre pr. 1000 Pd. Mælk. Dette skyldes, at man siden midt i Maj har fyret med Kvas (Udhugst fra Plantagerne) med lidt Tilsætning af Kokes, og Bestyreren angiver der- ved daglig at have sparet 12—14 Kr. eller ialt ca. 2000 Kr.

Osteproduktionen, der her kun er til en Del af Andelshavernes Forsyning og for disses Regning, har kun været 11,000 kg Ost, idet Mælken jo iøvrigt tages hjem, som Regnskabet viser, til 3 Øre pr. Kande; men ikke desto mindre er der solgt *Ost eksport-Tilladelser* til en Pris af 30—90 Øre pr. kg, ialt for 519 Kr. — et mærkeligt Eksempel paa, at den gode Ordning af Eks- porten kan give en ret anselig Indtægt til Folk, der intet eksporterer og selv forbruger hele Produktionen.

Som sædvanlig har der været anvendt et Beløb, i Aar 235 Kr., til Udhaling af Bremselarver — en Udgift, som Andelshaverne mener er vel anvendt, fordi der stadig blandt de indkøbte Kreaturer er mange, som er stærkt befængte med Larver, og altsaa vil kunne overføre Brem- serne til det stedlige Kvæg, der nu i flere Aar har været holdt fri for Bremseplagen og derfor ikke bisser.

Den opnaaede Smørpris har i de tre Aar været: 1914 105.96 Øre pr. Pd., 1915 132.88 Øre og 1916 151.1 Øre pr. Pd., og Regnskabet viser, at Mælken i 1916 er ud- bragt til en Nettoværdi af $5.895 + 0.219$ Øre = 6.114 Øre pr. Pd. eller 24.456 Øre pr. Kande, medens det til- svarende Tal for 1915 var 20.86 Øre og for 1914 16.932 Øre pr. Kande (den tilbagesendte Mælk regnet til 2 Øre pr. Kande); men fremhæves maa det, at Bestyreren med- deler, at det anførte Overskud (0.219 Øre pr. Pd. Mælk) ikke er udbetalt til Andelshaverne, men er anvendt til et nyt Lysanlæg (ca. 2500 Kr.) og til Afbetaling af Gæld (nemlig ekstra 18,000 Kr. foruden det sædvanlige Af- drag, 5600 Kr.), og Bestyreren tilføjer, at naar man har valgt at udbetale et saa stort Afdrag, er det nærmest,

fordi man ikke vil have Gælden for stor ved mulig indtræffende daarlige Tider.

Det tredje store jyske Andelsmælkeri, der har været omtalt i de sidste ni Aarsberetninger, har ogsaa haft Nedgang i Mælkemængden. — I Aaret 23. Oktbr. 1915 til 21. Oktbr. 1916 er der kun modtaget 8,955,264 Pd., medens der i 1914 og 1915 blev modtaget henholdsvis 11,108,232 Pd. og 9,891,226 Pd. — Den store Nedgang fra 1914 til 1915 blev i sidste Aarsberetning angivet at skyldes saavel de høje Foderstofpriser som den paa denne Egn meget daarlige Sommergræsning i 1915, der foranledigede, at mange Køer solgtes, og da der jo blev opnaaet store Priser, fortsattes ganske naturlig Salget for paa den Maade at undgaa at faa for lidt Vinterfoder, og nu tager det jo Tid, inden de tillagte Kalve bliver mælkeydende.

Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør, der i 1914 og 1915 var henholdsvis 25.7 og 25.5, er nu i 1916 gaaet ned til 25.3 Pd., og Smørprisen har i de tre Aar været henholdsvis 107.62 Øre, 138.45 Øre og 154.41 Øre pr. Pd., altsaa ogsaa her har der været Nedgang i Mælkeforbruget og en anselig Stigning i Smørprisen. Men ogsaa Driftsudgifterne er stegne, idet de i de tre Aar har været henholdsvis 480.6 Øre, 606.1 Øre og 642.0 Øre pr. 1000 Pd. Mælk. Eller udtrykt paa en anden Maade: Driftsudgiften pr. Pd. Smør har i de tre Aar været henholdsvis 12.04 Øre, 14.55 Øre og 16.42 Øre.

Med den dalende Mælkemængde og det forholdsvis store Kalvetillæg er Ostproduktionen bleven noget indskrænket. Her er ialt solgt kun 88,600 Pd. Ost (i 1915 103,000 Pd.) til en samlet Pris af ca. 30,700 Kr. Gennemsnitsprisen for Ost er steget fra 28.5 til 43.8 Øre pr. Pd., og der er for de solgte Eksporttilladelser i Aarets Løb opnaaet fra 40 Øre til 1 Kr. pr. kg.

Det endelige Resultat er, at 1 Pd. Sødsmælk i de tre

Aar er udbragt til en Nettopris af henholdsvis 4.50 Øre, 5.88 Øre og 6.56 Øre, hvortil dog maa bemærkes, at kun 60 pCt. af Mælken tilbageleveres Andelshaverne til 3 Øre pr. Kande; den øvrige Del afregnes til den dobbelte Pris, saaledes at Gennemsnitsprisen for den tilbageleverede Mælk er ca. 0.9 Øre pr. Pd.

Og endelig det fynske Andelsmælkeri, der har været omtalt i de fem sidste Aarsberetninger, har i Aaret 1. Oktbr. 1915 til 28. Septbr. 1916 indvejet 5,686,305 Pd. mod 6,011,285 Pd. i 1915 og 6,452,135 Pd. i 1914, altsaa ogsaa her er der vedvarende Nedgang i Mælkemængden. — De i Sommeren og Efteraaret 1915 solgte Køer er endnu ikke blevne erstattede med mælkeydende Individier, men vel med Kalve.

Her har Mælkeforbruget til et Pd. Smør i de tre Aar 1914, 1915 og 1916 været 25.17 Pd., 24.78 Pd. og 23.82 Pd., men den sidste betydelige Nedgang mener Bestyreren for en Del maa tilskrives, at Sødmælken, der er solgt til det bortforpagtede Osteri, altid har været Morgenmælk. — Smørprisen har her i de tre Aar været henholdsvis 106.07 Øre, 131.85 Øre og 153.4 Øre pr. Pd., men Indtægten af Osteriet synes Bestyreren dog at være bedst tilfreds med. — Som tidligere omtalt er Forholdet her ordnet saaledes, at der er en Osteforpagter, som kun har Plads til netop at lave Osten, der derefter straks sendes andet Steds hen for at lagres eller sælges, og i 1916 er der blandt andet lavet en betydelig Del blød, fransk Ost (Gervais-Ost), der straks eksporteres. — Til Osteriet er der i Driftsaaret leveret 921,900 Pd. Skummetmælk, 639,031 Pd. Sødmælk og 35,079 Pd. Fløde, idet Fedtet er betalt efter Smørværdi og Smørpris, og Skummetmælken med 10 Øre pr. 4 Pd. og Vallen frit tilbage.

Andelshaverne kan her faa indtil 85 pCt. Mælk tilbage til 1 Øre pr. Pd., samtidig med, at Overskudet af Ostemælken fordeles til dem, der har leveret den, hvilken

Ordning straks vakte nogen Overraskelse, men nu indrømmes at være retfærdig.

Det endelige Resultat er, at hver Kande Sødsmælk i de tre Aar er udbragt til en gennemsnitlig Nettoværdi af henholdsvis 19.39 Øre, 23.8 Øre og 29.17 Øre, idet den Mælk, Andelshaverne har faaet hjem, er beregnet til 4 Øre pr. Kande (2 kg).

Efter at have gennemgaaet Resultaterne af disse 5 Mælkeriers Aarsregnskaber, der omfatter Mælken fra 1296 Andelshavere, og sammenholdt dem med, hvad der fra forskellig anden Side er kommet frem i Landbrugspressen og ved mundtlige Meddelelser, er der Grund til at gentage omtrent ordret, hvad der blev sagt i Tidsskriftets Mælkeriberetning om 1915, nemlig, at alle disse overensstemmende Eksempler vidner om, at Mælkemængden i det nu forløbne Aar, altsaa i 1916, vel har været betydelig mindre end i de nærmest foregaaende Aar, men at Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør ogsaa har været mindre, samt at Salgspriserne paa Smør og Ost har været saa ualmindelig høje, at man trods en betydelig Stigning i Driftsudgifterne har faaet Mælken udnyttet til en meget højere Nettopris end nogen Sine tidligere. — Men tilføjes maa det for at undgaa mulige Mistydninger, at den her omhandlede Stigning i Driftsudgifterne af nogle Øre pr. Pd. Smør kun omfatter Driftsudgifterne ved Mælkens Behandling paa Mælkerierne, ikke den uden Tvivl meget større Stigning i Udgiften ved Mælkens Produktion hjemme i Staldene ved Stigning i Foderpriser, Arbejds-lønninger og Skatter, Nedgang i Mælkemængde som Følge af Mund- og Klovesyge m. m., som der her ikke er Materiale til at opgøre.

Landbrugsaarets vekslende Smørpriser belyses ved omstaaende Tabel I over de tre sidste Aars maanedlige Gennemsnit. — For de to første Aar, 1913—14 og 1914—15, er saavel Børsudvalgets som Statistikudvalgets Tal opførte, men for 1915—16 er opført Gennemsnittene af de ugentlige »Afregningstal«.

Om dette Afregningstal maa det erindres, som omtalt i Beretningen for 1915 (se T. f. L. 1916 S. 129—32), at det indførtes i Oktober 1915, idet Børsudvalget og Statistikudvalget da traadte sammen for under de daværende abnorme Forhold at fastsætte en ugentlig Pris paa Grundlag af hvilken Mælkerierne kunde faa Ugens Smør betalt; og samtidig oprettede det da nylig nedsatte Smør-eksport-Udvalget Kontor i Frederiksberggade i København under Kontorchef *Kyeds* Ledelse. Her føres der ved stadige Indberetninger fra Eksportører og Toldvæsen Kontrol med Overholdelsen af de for Eksporten gældende Regler, og hver Uge bestemmes, efter hvilket »Forholdstal« Smørret skal eksporteres til England og imod Syd, hvortil kommer, at det blev gjort umuligt saavel for de enkelte Mælkerier som for hidtil ukendte Opkøbere at eksportere Smør, idet alene de af Ministeriet autoriserede Eksportører kan eksportere. — Denne Ordning har stadig vist sig meget tilfredsstillende og har været fulgt gennem hele Landbrugsaaet 1915—16, saaledes at der hele Tiden, Uge efter Uge, har været sikret vore gamle engelske Kunder en anselig Part af den danske Smørproduktion.

Vil man dernæst sammenligne de maanedlige Gennemsnits-Afregningstal i Aaret 1915—16 med de tilsvarende Gennemsnitstal for de to foregaaende Aar, vil man se, at der i November var en forholdsvis meget høj Pris — i første Uge i Novbr. var Afregningstallet 50 Øre højere end Prisen i tilsvarende Uge det foregaaende Aar —, men allerede i December dalede Tallet stærkt, og i sidste Uge i December og i første Uge i Januar var Afregningstallet kun 136.

Tabel I.

Maanedlig Gennemsnit af Københavns Smørnotering.

	1913—14		1914—15		1915—16
	Børsudv.	Statistikudv.	Børsudv.	Statistikudv.	Afregningstal
November.....	110.25	110.75	119.00	119.75	167.50
December.....	110.75	112.00	131.60	131.80	151.40
Januar.....	107.60	109.20	132.00	134.50	139.00
Februar.....	104.50	105.50	121.00	124.00	142.25
Marts.....	104.50	106.00	125.50	127.50	146.80
April.....	98.60	99.60	121.20	122.80	140.00
Maj.....	95.75	96.75	126.50	127.75	134.00
Juni.....	97.75	98.50	123.00	124.50	137.40
Juli.....	107.20	108.00	132.60	134.40	143.50
August.....	101.00	102.00	140.75	143.50	160.40
September.....	105.25	105.25	150.80	152.20	171.00
Oktober.....	118.60	119.40	177.75	177.75	174.50
Gennemsnit for hele Aaret	105.54	106.48	133.52	135.06	150.52

I Februar steg Prisen noget, men holdt sig med mindre Svingninger iøvrig nogenlunde jævn hele Foraaret og Forsommeren igennem. Det laveste Afregningstal, 133, noteredes et Par Uger i Maj, hvorefter det kun ganske langsomt gik opad. — I første Uge af August steg Tallet til 150, og det vedblev derefter at stige, indtil det i sidste Uge af Septbr. blev 175; i anden Uge af Oktober gik det vel lidt ned, men det endte med i sidste Uge af Oktober at være 177, og blev jo endnu højere i November. — For hele Aaret blev Gennemsnittet af Afregningstallene 150.52, og mange Mælkerier har endog i adskillige Uger faaet lidt mere end Afregningstallet. — Stigningen i Smørprisen i Sammenligning med de foregaaende Aar ses saaledes at have været meget anselig — ja Prisen har været saa høj, og er endnu i Begyndelsen af 1917 saa høj, at den maa siges at være ganske a b n o r m —

Tabel II.
Englands Indførsel af Smør i Cwts.
 (1 Cwt. = 50.8 kg.)

Fra	1912	1913	1914	1915	1916
Rusland	638650	751414	616380	1017507	34542
Sverige	335014	332331	270138	129505	992
Danmark	1618048	1706759	1749072	1327100	1134801
Holland	113716	153172	183999	44622	36202
Frankrig	246652	248579	273819	352090	130049
Forenede Stater .	2596	164	7844	77130	131618
Argentina	67244	72418	55704	82947	117597
Victoria	264522	275519	204716	106024	81032
N. S. Wales	186695	155936	122392	158222	32560
Queensland	90036	156914	106694	107424	26913
New Zealand	349012	251663	357920	374898	331162
Kanada	27	813	3151	24401	101531
Andre Lande	47947	33310	32092	53525	18825
Ialt	4005159	4139022	3983921	3855395	2178029

ganske ligesom Priserne paa mange andre Varer, Foderstoffer, Kunstgødning, Kul m. m., som Landmændene maa købe for at holde Smørproduktionen i Gang.

Hvad Smøreksportens Størrelse angaar, kan der atter i Aar i Mangel af dansk Statistik kun henvises til det i Tabel II gængivne Uddrag af den engelske Statistik for Kalenderaaret 1916. — Her maa først bemærkes, at Nedgangen i Englands samlede Indførsel af Smør har i 1916 været saa betydelig, at hele Indførselen kun er bleven omtrent det halve af, hvad den var i 1913, det sidste Aar før Krigen. Og dernæst maa det bemærkes, at omend Tilførslen fra Danmark er gaaet betydelig ned i de to sidste Aar, saa har den dog i 1916 udgjort over Halvdelen af Englands samlede Tilførsel, hvilket maa betegnes som et udmærket Resultat af den foran omtalte af

det danske Smørekseport-Udvalg truffe Ordning af den danske Eksport.

At Nedgangen i Englands Indførsel af Smør er bleven saa stor, som Tabel II viser, skyldes jo for en væsentlig Del, at Tilførselen fra Rusland, der i 1915 foregik i stor Stil over Archangelsk, har været umulig at faa gennemført den største Del af Aaret, antagelig mest paa Grund af Transportvanskeligheder paa de russiske Jernbaner, og dernæst skyldes Nedgangen i den engelske Import jo ogsaa, at der næsten intet Smør er kommet fra Sverige, kun lidt fra Holland og ogsaa forholdsvis kun lidt fra Frankrig. Der er jo ogsaa kommen forholdsvis kun lidt Smør fra de tre australske Kolonier, hvorimod New-Zealand har leveret omtrent lige saa meget som Gennemsnittet af de foregaende fire Aar.

Interessant er det at se, hvor forholdsvis store Mængder, der er komne fra Argentina, Forenede Stater og Kanada. Smørmangelen og de høje Priser i England har her foranlediget den usædvanlig store Tilførsel.

For Danmarks Vedkommende angiver den engelske Statistik, at det mindre Kvantum i 1916 er betalt med en lidt større Sum end det større Kvantum i 1915 (10,378,076 Lst. i 1916 mod 10,221,398 Lst. i 1915).

Ogsaa Osteproduktionen har i 1916 haft et mindst lige saa abnormt Aar som i 1915. — Først maa det bemærkes, at der som omtalt i Beretningen for 1915 (se T. f. L. 1916 S. 135—38) ved Justitsministeriets Bekendtgørelse af 25. Aug. 1915 var truffen den Ordning, at Eksport af Ost var blevet forbudt; men at de osteproducerende Mælkerier kunde faa Dispensation til at udføre 25 pCt. af deres Produktion, idet Udførselen sker imod Forevisning og Aflevering for hver Sending af et af Kontoret for Mejeristatistik (Vindegade 72, Odense) udfærdiget Udførselsbevis, der vil kunne benyttes til Udførsel af det paalydende Kvantum

Ost, uanset paa hvilket Mælkeri her i Landet denne Ost er produceret.

Denne Ordning af 25. Aug. ændredes ved Justitsministeriets Bekendtgørelse af 5. Novbr. 1915 derhen:

at der fremtidig kun maa udføres 15 pCt. af den samlede Produktion,

at Udførsel kun maa finde Sted af Ost med et Sødælksindhold af mindst 20 pCt., svarende til 23 pCt. Fedtstof af Ostestoffet, og

at Udførselen kun maa ske gennem de af Landbrugsministeriet dertil godkendte Eksportører paa de for Udførselen særlig foreskrevne Vilkaar, saaledes at Hjemmeforbrugets Tarv behørig iagttages.

Bekendtgørelsen traadte straks i Kraft, og Udførsel af mager Ost blev saaledes forbudt, hvorved man mente at sikre Hjemmemarkedet den billigste Ost, og tillige mente man at forhindre, at den daarlige, magre Ost vedblivende skulde misrekommandere den danske Ostproduktion paa det udenlandske Marked.

Omend den ved disse to Bekendtgørelser trufne Ordning i Hovedsagen viste sig formaalstjenlig, har der dog i Aarets Løb været afholdt flere Møder for at drøfte forskellige, foreslaede Ændringer; men der er hidtil dog kun sket én Forandring, idet Justitsministeriet 8. Novbr. 1916 bekendtgjorde, at Udførsel kun maa finde Sted af Ost med et Sødælksindhold, der som Minimum skal svare til 23 Vægtdele Fedt paa hver 100 Vægtdele Ostestof og 15 pCt. Fedt i Tørstoffet, og som Maximum 137 Vægtdele Fedt paa hver 100 Vægtdele Ostestof og 50 pCt. Fedt i Tørstoffet.

Ved Dansk Mejeristforenings Delegeretmøde i Slutningen af Oktober meddelte Formanden, at Kontoret i Odense paa den Tid stod i Rapport til ca. 800 Mælke-

rier*) og ca. 40 Ostehandlere, at der før Krigen kun var ca. 600 Mælkerier, der lavede Ost, samt at Produktionens Forøgelse skønnedes at andrage ialt ca. 50 pCt. i Sammenligning med, hvad den var før Krigen**). Og hertil kan jo ganske naturlig bemærkes, at da Eksporten i Henhold til de nævnte Bekendtgørelser hele Aaret igennem kun kan have omfattet 15 pCt., maa Forbruget af Ost her i Landet have været været meget større end normalt.

Ganske vist har Importen været noget mindre i 1916 end i 1915, uden at det endnu er oplyst, hvor lille den har været, men der er dog blevet indført lidt Schweizerost og lidt Roquefortost samt ogsaa lidt Goudaost. Og af særlig Interesse er det, at Mangelen paa de indførte Ost har givet Lejlighed til fordelagtig Afsætning og ogsaa nogen Eksport af forskellige Ostesorter, der i 1916, i Modsætning til tidligere, er blevet lavet i forholdsvis stor Mængde her i Landet. — Dette gælder ikke alene Schweizerost, Gouda- og Edamost og Myseost, men ogsaa Roquefortost, Camembertost og en blød fransk Ost, Gervaisost, der som frisk Ostemasse er blevet eksporteret, pakket i Trætønder, omtrent som Smør i Dritler. Og endelig kan det nævnes, at der paa flere store Osterier, imod Sædvane, ved Opvarmning af Vallen og Syretilsætning er blevet fremstillet »V a l l e o s t« (Albumin), der er blevet solgt til »O s t e f a b r i k a n t e r«, som antagelig deraf har fremstillet Appetitost og f. Eks. g r ø n A l p e

*) I Jylland 415, paa Fyn 116, paa Sjælland 161, Lolland-Falster 45, Moen 7 og Bornholm 6.

**) I Det statistiske Departements »Mejeribruget i Danmark i 1914« angives, at Landets samlede Produktion saavel i 1905 som i 1914 aarlig var lidt over 30 Mill. Pd. — En Forøgelse af c. 50 pCt. vil altsaa sige, at Produktionen i 1916 antages at have været c. 45 Mill. Pd. — Indførselen angives for Aaret 1915 at have været 780 000 Pd., og da Indførselen sikkert har været endnu mindre i 1916 end i 1915, har den altsaa, særlig i 1916, kun været lille i Sammenligning med den indenlandske Produktion, antagelig endog mindre end 1 pCt.

ost, der jo nu ogsaa i nogle Aar har været lavet her i Landet.

Alle Sorter Ost og alle Kvaliteter er blevne betalte med hidtil ukendt høje Priser; men af Butikkernes Detailpriser skal man dog være forsigtig med at drage Slutninger om, hvilke Priser Producenterne har faaet. Al Slags Paalæg og særlig alle Varer i Daaser har været i meget høj Pris, og under disse Forhold er Ost blevet efterspurgt til højere og højere Priser; men selve denne Prisstigning har dernæst foranlediget, at mange Husmødre har maattet tage til Takke med en ringere Vare end sædvanlig, og Resultatet er blevet, at de forholdsvis farveligste Sorter Husholdningsost er stegne, maaske ikke flest Øre pr. Pd., saa dog flest Procent i Forhold til den tidligere almindelige Pris.

De stigende Priser paa al Slags Ost foranledigede jo ganske naturlig, at man paa mange Mælkerier søgte at forøge Ostproduktionen, men her mødte man de fleste Steder den Vanskelighed, at Mælkeproducenterne, saavel Andelshavere som Mælkeleverandører, ikke vilde give Afkald paa at faa Mælken hjem i sædvanlig Mængde, idet de høje Foderstofpriser og det store Kalvetillæg gjorde det fordelagtigt at opfodre al den Skummetmælk, der kunde faas til den sædvanlige, lave Pris af 3 eller 4 Øre pr. Kande. — Hvor man vilde have mere Mælk at lave Ost af, maatte derfor Prisen paa Skummetmælk forhøjes, samtidig med, at Fedtet i den Sødsmælk, der benyttedes til Ostning, selvfølgelig maatte vurderes i Forhold til den stigende Smørpris. Og som et Vidnesbyrd i saa Henseende kan det nævnes, at der i Marts 1916 paa nogle Mælkerier af Ostemejerister forgæves blev budt 10 Øre pr. Kande Skummetmælk. Der blev forlangt og efter Forlydende ogsaa betalt indtil 12 Øre pr. Kande Skummetmælk og Vallen tilbage til 1 Øre pr. Kande.

Mælkehandlerne i Byerne, der som omtalt i forrige Beretning allerede i 1915 havde haft store Van-

skeligheder at kæmpe med, maatte se disse Vanskeligheder tiltage i 1916. — Mælkens stigende Værdi, som ovenfor omtalt, for Produktionen af Smør og Ost, og dens Uundværlighed ved Kalveopdrætningen foranledigede naturligvis, at Mælkeproducenterne stadig forlangte mere og mere for Mælken. Følgelig maatte Priserne i Byerne atter og atter forhøjes. — I København steg Priserne Gang efter Gang. Hen paa Efteraaret maatte der en Tid betales 14 Øre for en Liter Centrifugemælk (paa Flaske), og Prisen paa alm. Sødsmælk steg til 30 Øre pr. l. Og denne Vanskelighed forøgedes ved, at Prisstigningen ikke bragte Forbruget ned; thi de høje Priser paa alle andre Fødevarer foranledigede ganske naturlig, særlig i Husholdninger med mange Børn, snarere et forøget Forbrug af Mælk, saaledes at Mælkehandlerne kom i den dobbelte Vanskelighed ikke at kunne tilfredsstille Kunderne hverken med Mælkepris eller Mælkemængde.

Ved flere Møder førtes der Forhandlinger mellem Repræsentanter for de interesserede Parter om, hvorledes »Mælkenøden i København« kunde afhjælpes, og nævnes kan det, at paa et Møde 29. Septbr. af Repræsentanter for de sjællandske, lolland-falsterske og bornholmske Mælkerier drøftede man, hvorledes Mælkerierne ude paa Landet kunde supplere de københavnske Mælkeriers Mælkemængde, og der vedtoges en Resolution, hvori udtaltes, at man ansaa sig moralsk forpligtet til, saalænge Mælkenøden er til Stede, at arbejde for at skaffe det manglende Kvantum Mælk frem, saa Byens Befolkning faar sin tilstrækkelige Forsyning, idet man forudsatte, at Københavns Kommune nedsatte et Udvalg til at staa som administrerende Mellemed mellem Leverandører og Forbrugere.

Derefter blev der i Oktober truffet den Ordning, at Landboerne leverer Suppleringsmælk til Hovedstaden for 5 Øre pr. Liter Skummetmælk og 13 Øre pr. Liter Sødsmælk med et Tillæg af $\frac{1}{6}$ Øre pr. Liter for hver

Øre, Smørprisen noteres over 1 Kr. Tabet ved, at Mælken skal leveres til denne Pris, fordeles paa alle Mælkerier Landet over, og Ordningen skal ogsaa gælde andre Byer i Landet, hvor Mælkemangel indtræder*). — Det nedsatte M æ l k e - U d v a l g konstituerede sig med Gaardejer *Porse* som Formand, Gaardejer *Hans Jensen* som Næstformand samt Kontorchef *Kyed* som Sekretær. Det nødvendige Kontor blev oprettet Vesterbrogade 57 under Ledelse af forhenværende Mælkeriejer *Carl Therkildsen* og som Tilsynsførende med Kontoret valgtes *Hans Jensen*, *Vemmelev*, og *Anders Andersen*, *Langeskov*.

Prisen paa Skummetmælk er derefter i København sat til 12 Øre pr. Liter (i Flaske), medens Prisen paa Sødsmælk jo stiger og falder med Smørprisen og hidtil har været 30 eller 31 Øre pr. Liter.

Endelig maa det noteres, at i Novbr. 1916 overtog *Det danske Mælkekompani i København* s M æ l k e f o r s y n i n g, der blev stiftet 1878, og som hele Tiden har været ledet af Grosserer *G. Busck* med det Maal for Øje at skaffe Forbrugerne den bedst mulige Mælk. Efter at de to hver for sig betydelige Forretninger er blevne slaaede sammen, er det blevet muligt at samle Detailhandelen i Mælkeforsyningen og Engroshandelen i Mælkekompaniet.

Som allerede nævnt i Indledningsordene til denne Aarsoversigt, har det i 1916 været endnu vanskeligere end i 1915 at holde Mælkeriet forsynet med mange »N ø d v e n d i g h e d s a r t i k l e r«. — I de foran omtalte Regnskaber er der nævnt Eksempler paa, at Udgiften til Kul, Olie, Pergament m. m. er steget indtil det firdobbelte. Nogle Varer har endog til Tider ikke været at faa. Saa-

---

*) Indtil i Febr. 1917 har det kun været København og Aarhus, der har manglet Mælk, og til Dækning af Tabet ved Levering af Mælk til de nævnte Priser, der forventes i et Aar at kunne blive 3—400 000 Kr., er der indført en Afgift saavel paa Ost som paa Mælk og Fløde, der eksporteres.

ledes blev der for Soda betalt indtil 30 Øre pr. kg, og i nogle Uger maatte man nøjes med »h v a d m a n h a v d e«. Dette foranledigede, at jeg i »Mælkeritidende« gjorde opmærksom paa, at hvor man fyrer med Træ, kan man ved Udludning af Træasken i et simpelt Sandfilter*) skaffe sig en klar Potaskelud, der kan erstatte Sodaen. — De uregelmæssige Priser foranledigede, at der i Foraaret (15. Maj 1916) blev fastsat en Maksimalpris paa Soda af 20 Øre pr. kg, der senere blev ændret til 18 Øre pr. kg — en Pris, der jo dog er meget høj i Sammenligning med den før Krigen almindelige Detailpris 6 Øre pr. kg.

Værst vil det jo være, om Kultilførslen standses; thi omend man paa mange Mælkerier vil kunne hjælpe sig med Træ eller Tørv, og i Plantagerne er det jo endog et Gode nu at kunne faa hugget igennem, vil det paa en stor Del Mælkerier blive yderst vanskeligt, om ikke helt umuligt at faa nok af disse hjemlige Sorter Brændsel. — Som ganske naturligt foranledigede de høje Kulpriser, at Interessen for Regenerativapparater er bleven betydelig forøget. I mange Tilfælde vil der uden Tvivl kunne opnaas en ret anselig Brændselsbesparelse.

Som en meget beklagelig Følge af Dyrtiden viste det sig allerede i 1915 og endnu mere i 1916, at det for en stor Del af Mælkeribestyrerne blev vanskeligt eller umuligt at fortsætte under de hidtilværende Lønforhold. — De kan ikke, som Forudsætningen er, overkomme at koste Folkene, og dertil kommer, at der blandt Undermejeristerne er rejst Krav ikke alene om højere Pengeløn, men ogsaa om at faa Pengelønnen udbetalt direkte af Mælkeriets Kasse og om at komme bort fra det nuværende Kost- og Logissystem, idet de fordrer at blive stillede saaledes, at de kan gifte sig og sætte Bo, hvor de vil.

For at faa bødet paa den øjeblikkelige Vanskelighed rettede »Dansk Mejeristforening« 2. Juni 1916 følgende

*) F. Eks. indrettet i en gammel Olie-tønde, se Mælkeritidende 1916, S. 391, 439 og 605.

Skrivelse til »De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation« :

Dansk Mejeristforenings Hovedbestyrelse havde haabet, at Krigen skulde have faaet Ende, uden at Mejeribestyrerne var bleven nødt til at henvende sig til Mejerierne med Anmodning om et Dyr-tidstillæg. Men som Forholdene har udviklet sig, med stærk Stigning af alle Livsfornødenheder, med Forhøjelse af Lønnen til Medhjælpere, og med den Bestemmelse, som er taget for at bevare en god og veluddannet Medhjælp: at hvert Mejeri med 2 Mill. kg Mælk og derover skal holde mindst én fuldt uddannet Mejerist.

saa ser vi os nu nødsaget til at anmode Fællesorganisationen om dens Bistand til at formaa Mejerierne til hver især at yde deres Mejeribestyrer et Tillæg til Lønnen.

Selv om Mælkemængden muligvis vil blive noget mindre, saa kan Mejeribestyrerne ikke indskrænke Tallet paa Medhjælpere, og skal et Tillæg derfor nu faa en virkelig Værdi for Mejeribestyrerne, da maa Udgangspunktet blive den i 1914 forud for Krigen opnaaede Løn efter Lønskalaen.

Hovedbestyrelsen har tænkt sig, at Tillæget passende kunde sættes til 15 pCt. af den nævnte i 1914 modtagne Løn, idet Mejeribestyrerne derved vil kunne opnaa Dækning af de forøgede Udgifter til Lonning af Medhjælp og til Kostholdet.

Vi henvender os tillidsfuldt til Bestyrelsen for »De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation«, idet den sikkert tilfulde indser Betimeligheden af denne vor Henvendelse, og vi beder om, at Sagen maa blive taget op til Drøftelse og videre Udførelse ved først givne Lejlighed.

Omend denne Henvendelse blev modtaget med Velvilje, og det deri ret beskedne Ønske vel nok de fleste Steder er blevet opfyldt, er Sagen jo dog derved ingenlunde bragt til en tilfredsstillende Afslutning, idet Dyrtiden stadig er bleven mere trykkende, og Undermejeristernes Krav om at faa Lønnen udbetalt direkte af Mælkeriets Kasse og at faa Kost- og Logissystemet ophævet maa søges ordnet paa en for saa vel Bestyrerne som Andelshaverne betryggende Maade. — Fællesorganisationen og Dansk Mejeristforening har nu nedsat et Udvalg med den Opgave at bringe hele Lønsspørgsmaalet ind i en bedre Ordning.

Paa Mælkeriskolerne har Arbejdet gaaet sin rolige Gang. Der blev afholdt Eksamen og paabegyndt nye Kur-

sus til sædvanlig Tid. — Til Brug ved Undervisningen er der i Aarets Løb udkommen nye Udgaver af de paa Skolerne benyttede Lærebøger i Mælkeribakteriologi og Mælkerikere.

Til Slutning skal der endnu mindes om, at blandt de i Aarets Løb afdøde Mænd, hvis Arbejde gennem mange Aar har haft særlig Betydning for det danske Mælkeribrug, maa her nævnes Overassistent *Lunde*, der døde 30. Januar, Fabrikant *Hans Tvede*, som døde 21. Marts, og Etatsraad *Chr. Hansen*, som døde 20. Juni. — Førstnævntes og sidstnævntes Nekrologer har allerede været optaget i »T. f. L.«, henholdsvis S. 160 og S. 395.

Fabrikant *Tvede* blev kun 58 Aar gammel. Efter i nogle Aar at have været Apoteker i Ørsted i Jylland stiftede han 1888 Firmaet *Blauenfeldt & Tvede*. — Kompagnonen, Cand. pharm. *Blauenfeldt*, døde ved et Ulykkestilfælde allerede 5. Maj 1912, og ogsaa Fabrikant *Tvede* døde ret pludseligt, efter kun faa Timers Sygdom, af en Hjærtelidelse. Han var ikke alene en dygtig og anset Mand indenfor det danske Mælkeribrug, han var tillige en velset og afholdt Mand, hvor han færdedes. Mange af Mælkeribrugets Mænd beklagede, at hans Begravelse her i København foregik 26. Marts, inden det endnu var bekendt ude paa Landet, at han var død. — Ære være hans Minde.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling

den 12. December 1916.

(Sluttet fra Side 88).

Forslag fra Professor Goldschmidt om Oprettelsen af et Bureau for Fodringssspørgsmaal.

Kammerherre *Bech*: Jeg vil gerne i al Korthed sige lidt om dette Forslag her, som Professoren har forelagt for Præsidiets, og som har været behandlet i Bestyrelsesmødet. Det ligger jo ganske nær under alle Forhold at være nøje opmærksom paa, hvorledes vore Kreaturer fodres, fremfor alt, hvilke Foderstoffer de faar, hvad enten de er hjemmeavlede, hører til det saakaldte Grovfoder, eller de er indkøbte for dyre Penge. I dette Øjeblik er Texaskager jo oppe i en Pris af 33 à 34 Kr. pr. 100 kg. saa det er mange Penge, det drejer sig om. D'Hrr. véd, at man ofte kan træffe Folk, som siger: Gud véd, om det kan betale sig at holde Kvæg? Saadanne Folk har man kunnet træffe, allerede før Krigens Pres kom over os, og man kan træffe dem den Dag i Dag, naar Fodringen ikke er fornuftig; mange er allerede gaaet over til kvægløst Landbrug; men det skal jeg ikke her komme ind paa. Under alle Forhold har det imidlertid den største Betydning, at man med stor Opmærksomhed følger de Prøver med Fodringer, der stadig anstilles for at afgøre, om Omkostningerne derved svarer til de Indtægter, vi faar gennem Mejerierne. De samlede Omkostninger er saa store, at det er overordentlig vigtigt, at faa dette Spørgsmaal undersøgt. Det er nu 6—7 Aar siden, Prof. Goldschmidt begyndte sit Arbejde i den Retning, idet man siden den Tid har kunnet henvende sig til Professoren og meddele ham: Saadan og saadan mener jeg, at Fodringen maa være heldigst i min Bedrift; men hvad mener De?

Men det, hvorved Professoren er blevet mest bekendt —

NB. paa dette Omraade — er ved Tilsynet med Foderblandinger. Det er jo en gammel Regel, at for at gøre Foderblandingerne endnu mere velsmagende og bedre fordøjelige, skal man helst sammensætte Kraftfoderet af forskellige Ingredienser, sammenblandede i passende Forhold, hvorved der selvfølgelig ogsaa maa tages Hensyn til Indkøbsprisen af de forskellige Stoffer, der blandes. Det ligger nær, at et løst Skøn over saadanne Forhold kunde have godt af at blive underbygget ved nøjagtige Undersøgelser. Man har ivret mod saadanne Foderblandinger og sagt, at de Blandinger kan vi selv foretage hjemme. Ja, det kan vi ganske vist udmærket godt; men det kan gøres mere akkurat, naar det sker paa Maskine; og de smaa Forbrugere, som ikke har Anvendelse for ret mange Pund, har vanskeligere ved at skaffe sig de rette Blandinger end de større Forbrugere. Skal man købe faa Pund af hver Slags, bliver det bekosteligere, end naar man køber en færdig Foderblanding. Det er ofte sagt, og med Rette, at saadanne Blandinger kunde medføre mislig Omgang med Stofferne, saa man blev narret og kom til at købe for dyrt. Men kemiske Analyser kan ogsaa anvendes dér, og Blandingerne sælges jo i Reglen saaledes, at det opgives, af hvilke Stoffer og i hvilket Forhold, de er sammensatte. At Spørgsmaalet er vigtigt, vil alle indrømme, og at man kunde trænge til nogen Vejledning her, navnlig i de Tider, vi nu har, er givet.

Professoren er saa kommet med et Forslag, der jo ser noget stort ud, og jeg tror ogsaa, meget kunde tale for, at man begynde i det mindre og saa, om det efterhaanden viste sig i Stand til at vokse sig stort. Bureauets Formaal skulde være at give landøkonomisk Vejledning og Oplysning, og tillige skulde det være et kontrollerende Bureau. Oplysningen og Vejledningen skulde dels være af direkte Natur og dels indirekte; den skulde dels ydes til Landmænd og dels til Foderstoffabrikkerne og til de Handlende; paa alle Omraader skulde Bureauet være parat til at give Oplysninger. Det skulde tillige foretage praktiske Fodringsforsøg, som der jo allerede nu anstilles adskillige af, og som skulde sættes i System, for at man paa et tidligt Tidspunkt kunde konstatere Nyttens ved Anvendelsen af de forskellige Foderstoffer, som i den nyere Tid kommer frem. Jeg skal nævne et Eksempel, som Statskonsulent *Mørkeberg* har gjort opmærksom paa. De vil alle erindre den Storm, der rejstes mod et saadant nyt Foderstof, en Art Ærter, de saakaldte mutter-peas, som afstedkom betydelig Skade adskillige Steder. Det vilde aabenbart

have været nyttigt, om de var blevet grundigt undersøgt, inden de blev udbredt saa meget, som de blev. Ved Siden af saadan Vejledning skulde Bureauet som sagt have Kontrol med Foderstoffabrikkerne, eventuelt med Foderstofforhandlerne, der mange Gange selv vilde ønske et saadant Tilsyn for at blive mere ansete som Leverandører. Det er et Spørgsmaal, om en saadan Kontrol med Foderblandinger skulde blive obligatorisk; det kunde jo kun gennemføres ved en offentlig Myndighed, og noget saadant vilde næppe være nødvendigt. Fabrikkerne vilde nok frivillig underkaste sig den Undersøgelse, da de saaldes kunde vinde mere Tillid hos Landmændene. Bureauet skulde være under sagkyndig Ledelse, og der skulde dertil være knyttet underordnede Kontorer og et Laboratorium og alt, hvad dertil hører. Det vilde ikke være nogen ubetydelig Sum, som Etableringen vilde koste.

Dette hele Spørgsmaal har vi anset for at være af den Natur, at det var rigtigt at forelægge det paa et af de saakaldte tvangfri Møder. Det er blot det, vi gerne vilde meddele Generalforsamlingen, at vi for Øjeblikket befinder os paa dette Stadium ved denne Sags Behandling. Uden at tage Parti hverken for eller imod Sagen, vil Landhusholdnings-selskabet forelægge Sagen ganske objektivt. At den i og for sig kan blive gavnlig, er vel hævet over enhver Tvivl; men det kan være et Spørgsmaal, paa hvilken Maade og i hvilket Omfang den skulde udføres, og det er som sagt dette, vi vil sætte under Behandling paa et af de tvangfri Møder.

Fhv. Forstander, Gaardejer *Søndergaard*: Jeg er ganske enig med den ærede Præsident i disse Betragtninger over Fodringens store Betydning og Indflydelse paa Landbruget; og vi kan ogsaa let blive enige om, at vort Husdyrbrug i sin Helhed er blevet sat noget i Skygge overfor den, jeg havde nær sagt, voldsomme Virksomhed, som Planteavlsmændene udfolder. Og det, der egentlig tiltrænges, var vel, om vi Husdyrmænd kunde samle os noget mere, blive lidt mere enige, end vi altid har været, for at faa noget mere udført. Naar vi nu ser et Forslag som det, der staar paa Dagsordenen i Aften, om Oprettelsen af et Bureau for Fodringsspørgsmaal, kunde det vel ogsaa være godt. Men da jeg hørte den ærede Præsident, Kammerherre *Bech*, motivere det, blev jeg unægtelig betænkelig. Jeg skal ikke gaa i Detailler; der vil jo efter den ærede Præsidents Udtalelser blive Anledning dertil senere. Men for blot at blive ved det, der er nævnt, vil dertil jo kræves store Summer. Jeg kan altsaa tænke mig, at der skal anmodes om Statstilskud dertil. Det blev nævnt af Præ-

sidenten, at der skulde knyttes Kontorer, Laboratorium o. s. v. til et saadant Bureau. Naar vi nu véd, at vi har et dyrt, eller i alt Fald et stort Laboratorium med Kontor og med praktisk Forsøgsvirksomhed, saa bliver man unægtelig betænkelig ved Spørgsmaalet. Der skulde jo ogsaa foretages Fodringsforsøg ved det nye Bureau. Saa maa man spørge sig selv: Skal man da kasserer Forsøgslaboratoriet, som vi har? Er det ikke godt nok? Hele Apparaten staar der fuldt færdigt, og det har arbejdet i mange Aar; vi har hidtil talt om det alle Vegne, og det har vundet Øre udenfor Landet ogsaa. Selv om vi ikke hører saa meget til dem, der leder det — de er beskedne og holder sig tilbage —, er det dog et Spørgsmaal, om det er berettiget, uden at der bliver forhandlet med Forsøgslaboratoriet, saadan at sige uden videre — som det, efter hvad jeg skønner, bliver sagt —, at der trænges til noget nyt: Det, vi har, er ikke godt nok. Det kan jo godt være; jeg paatager mig ikke nogen Forpligtelse til at forsvare Forsøgslaboratoriet. Men naar jeg ser, at Professor *Goldschmidt* er Forslagsstilleren, og selvfølgelig vil komme til at lede dette Bureau, bliver jeg meget mere betænkelig. Det vil sikkert være mange af D'Hrr. bekendt, at Prof. *Goldschmidt* har sluttet sin sidste Beretning om de smaa bitte Fodringsforsøg, han har udført, med den Bemærkning, at Forsøgslaboratoriets Erstatningstal ikke er tilforladelige — saadan noget omtrent har han skrevet — jeg har været hjemme fra de 3—4 sidste Uger, og jeg har ikke forberedt mig paa at kunne sige ordret, hvad der staar. Naar man har set en saadan Dom af den højtærede Professor, spørger man uvilkaarlig sig selv: Hvad er det da, Professoren vil sætte i Stedet? Det er akkurat det samme: Erstatningstal! Og disse Erstatningstal er fremkomne paa en meget enkelt og paa en meget lokal Maade, altsaa paa et enkelt Sted, medens Forsøgslaboratoriet har foretaget mange Forsøg mange Steder, for at eventuelle Fejl ikke skulde komme til at influere paa Resultatet. Og selv om vi nu ser bort fra dette — lad os bare antage, at Professorens Forsøg er godt udførte —, jeg vil dog ikke sige, at man just faar stor Tillid dertil ved at læse derom —, saa vil jeg dog i hvert Fald sige, at een Ting er givet: Man kan nu en Gang ikke lægge nogen ny Næringsværdi ind i et Foder ved at blande det.

Jeg indrømmer, at ad fysiologisk Vej kan man gøre en Del ved at blande Foderet. Som Kammerherre *Bech* sagde, vil S sammensætningen altid komme til at spille en Rolle. Men vi maa ogsaa huske paa, at det, der her sigtes til, er, i hvert Fald saavidt jeg har forstaaet, Drøvtyggere, altsaa ikke Svi-

net. Og vi Landmænd forstaar jo da, at Blanding af Foderet, før det optages af Dyrene, spiller ikke nær den Rolle for Drøvtyggerne som for enkeltmavede Dyr, da det blandes tilstrækkeligt i Drøvtyggermaverne. Jeg kan ikke tilbageholde den Bemærkning, at den ærede Præsident er lidt for meget forelsket i disse Foderblandinger, efter min Mening da; jeg tror, det vilde være heldigt, om vi kunde komme til en bedre Forstaaelse af dette Forhold, idet jeg mener, at Landmændene i Virkeligheden bedre selv kan foretage disse Blandinger. Særlig naar Talen er om det, her sigtes til, de Coldingiske Foderblandinger, mener jeg, at de netop har forværret Landbrugets Økonomi i saa høj Grad, at Landhusholdningsselskabet ikke skulde sætte Godkendelsens Stempel derpaa. Jeg er af den Formening — det vil jeg ikke lægge Skjul paa — at Professor *Goldschmidts* Arbejde med Kontrol af Foderblandinger er af saa tvivlsom Art, at jeg nødig vilde være med til, at vi skulde anbefale det. Den ærede Kammerherre har jo ogsaa i Aften sagt, at der ikke er taget noget endeligt Standpunkt til Sagen; og jeg vilde meget stærkt fraraade, at det ærede Landhusholdningsselskab paa en Maade ophøjede Professor *Goldschmidts* Bureau. Lad Professor *Goldschmidt* virke og se, om han kan vinde Popularitet og stor Anerkendelse mellem os Gaardmænd, og vi skal yde Professoren saadan Anerkendelse, hvis vi føler os opfordrede dertil; men hidtil i alt Fald har det skortet os paa indre Kraft til at give det Udtryk. Hvad angaar dette at komme ind paa en Kontrol med Foderstofhandlerne — den ærede Præsident nævnedes netop dette, at vi skulde have en Kontrol med Foderblandingerne og endelig ogsaa med Foderstofhandlerne —, var det jo i og for sig en god Tanke at komme ind paa; men den lader sig vist vanskeligt gennemføre. En Ting synes jeg alligevel, at den ærede Præsident satte lidt til Side, nemlig dette, at vi i Virkeligheden er i Besiddelse af Redskabet til at tage den Opgave op, idet vi har Loven af 1898, tror jeg det er, om Handel med Gødnings- og Foderstoffer. Derved er vi jo i Virkeligheden sikrede, idet alle vore store Firmaer er gaaet over til at garantere i Henhold til denne Lov, saa vi i Virkeligheden har reel Handel paa det Omraade. Jeg maa med Beklagelse sige — jeg haaber ikke derved at efterlade noget ubehageligt Indtryk hos Professor *Goldschmidt* — at det, der har givet Anledning til Forstyrrelse og Mistillid i Foderstofhandelen i de senere Aar, er faktisk de Foderblandinger, som først er fremkommet under det *Coldingiske* Navn. Man har paa Sjælland udtaget Prøver af disse Blandinger, der har

været af et saadant Indhold, at det burde have været strafbart. At Landhusholdningselskabet lader sit Navn benytte til at sætte et Autoritetsstempel paa et enkelt Firmas Blandinger, vil altid være uheldigt, baade for Handelen og for Økonomien. Jeg vil ogsaa gerne sige til den højtærede Præsident, at naar vi undersøger disse Foderblandinger, viser det sig — og det er ogsaa indrømmet af Firmaet —, at de er bestemte ved Konjunkturerne. Jeg har det skriftligt, men jeg har det desværre ikke med i Aften, fordi jeg ikke har været hjemme i de sidste 3—4 Uger; jeg kan imidlertid skaffe det. Firmaet har selv maattet indrømme, at Blandingerne er bestemte ved Konjunkturerne og ikke ved den højtærede Professor *Goldschmidts* store Dygtighed til at vide, hvad der baader en Ko bedst for at give os meget Mælk. Og undersøger vi, hvad disse Foderblandinger indeholder, viser det sig, at vi kommer under det, som de bedste af vore Kager virkelig indeholder. Vi kommer under det. Spørger man saa, om man da kan lægge noget ind i saadanne Blandinger, maa man svare: Nej, særlig ikke, naar det, som indrømmet af Firmaet, er Konjunkturerne paa Kagerne, der bestemmer Blandingsforholdet; thi saa er det ikke fysiologiske Forhold, der er det afgørende. Jeg maa altsaa stærkt fraraade, at man overhovedet indlader sig med den højtærede Professor angaaende det Spørgsmaal, og i hvert Fald maatte jeg maaske bede den højtærede Præsident om, at det bliver taget under nøje Overvejelse, om Forsøgslaboratoriet ikke er godt nok. Lad os i saa Fald endelig enten faa det sat til Side eller forbedret. Det, der her foreligger i Aften, er det samme som at sige: Nu opretter vi en anden Institution, som skal arbejde i samme Retning, og saa maa vi kassere Forsøgslaboratoriet.

Jeg véd ikke, om jeg lige maa gøre opmærksom paa et andet Spørgsmaal, et Kagespørgsmaal, som staar i nøje Forbindelse med dette, og som jeg er kommet til at tænke paa ved de høje Kagepriser, vi har nu. Jeg hørte fornylig af en Mand, der skulde vide Besked om de Ting, at de nu ude paa Soyakagefabrikken paa Islands Brygge er oppe paa en Produktion af Soyakager og -skraa paa ca. 100.000 t om Aaret. Jeg hørte det først i Aftes; jeg tog saa en Blyant og sagde til mig selv: Hvad vil det nu sige? Disse Kager og Skraa noteres nu saaledes, at de holder Pris med Kager fra Amerika, som nu er blevet saa dyre, og hver Dag stiger i Pris, fordi Amerika kan diktere os Prisen; nu har Amerika forstaaet det; og Fragten er jo ogsaa dyr. Saa kom jeg til at tænke paa: Vi Landmænd har faaet en Maksimalpris paa vort Korn,

fordi det er et Hjemmeprodukt. Men Soyaskraa og Soyakager er jo faktisk ogsaa et Hjemmeprodukt, idet det er Biprodukter, der fremkommer ved Fremstilling af Olier, som anvendes i Industrien. Og hvis vi nu siger, at Fabrikken lukrerer paa Amerikas Priser og paa den høje Fragt, ca. 10 Øre pr. kg, vilde det betyde, hvis det er rigtigt, at Produktionen er 100,000 t om Aaret, at Østasiatisk Kompagni alene derved havde en Merindtægt af 10 Mill. Kr. Jeg tænkte da, om vi ikke skulde henvende os til Prisreguleringskommissionen med Anmodning om, at vi ogsaa fik Maksimalpris paa disse Ting, der jo ogsaa er Hjemmeprodukter. Det vilde kunne spille en stor Rolle.

Kammerherre *Bech*: Det er jo en meget udførlig Besvarelse, der er kommet, og den er vel ogsaa gaaet en hel Del uden for det egentlige Spørgsmaal. Naar den ærede Taler siger, at jeg skulde være særlig indtaget i Blandinger, vil jeg sige, at det har jeg lært af Teoretikerne. Jeg blander for Resten forholdsvis lidt selv, og jeg er ikke særlig indtaget i Foderblandinger, men det staar i alle Lærebøger, at man skal blande flere Slags Kraftfoderstoffer sammen. Den ærede Taler sagde, at Blandingernes Sammensætning vilde rette sig efter Konjunkturerne. Ja, selvfølgelig! Man spiser ikke altid ens; man retter sin Spiseseddel baade efter, hvad der er bedst, og efter hvad man faar for Pengene. Det vilde være ganske mærkværdigt, om vi altid vilde give Dyrene det samme, enten det var dyrt eller billigt. Der er ikke det mindste at indvende imod, at der tages Hensyn til Konjunkturerne. Den naturlige Opgave er, under de givne Forhold at skaffe det Kraftfoder, som yder den største Indtægt i Forhold til Udgiften; andet kan man ikke. Her er ikke Tale om noget teoretisk, fysiologisk Spørgsmaal eller om, hvad Dyrene har bedst af, men kun om, hvad de under de givne Forhold helst maa blive fodrede med.

Naar det blev sagt, at man vilde sætte Forsøgslaboratoriet til Side, tror jeg det ingenlunde. Forsøgslaboratoriet har ingensinde paa den Maade straks taget Del i Handel og Vandel, at det med forholdsvis kort Tids Varsel har kunnet skaffe sig Svar paa saadanne Spørgsmaal, og saadan bør det heller ikke være. Forsøgslaboratoriets hele Arbejde maa strække sig gennem længere Tid, maa kunne være, lad mig sige: mere eller mindre almenyldigt. Det er der her ikke Tale om. Her er Tale om gennem saa paalidelige Undersøgelser, som man kan anstille paa kort Tid, at skaffe Landmændene det bedst mulige brugelige Resultat. At indføre en Maksimal-

pris her, vilde være overordentlig vanskeligt; men det vedkommer i alt Fald ikke dette Spørgsmaal. Jeg maa gentage, hvad jeg ogsaa før accentuerede, at Landhusholdningsselskabet staar ganske objektivt og upartisk til den Sag. Naar den ærede Taler antydede, at det havde været rigtigere ikke at indlade sig derpaa, vil jeg bestemt hævde, at det vilde ikke have været rigtigt. Naar der tilbydes en Hjælp til Landmanden, maa det være de landøkonomiske Organisationers Formaal at undersøge det, drøfte det, bringe det for det rette *forum* for at høre, om der er Stemning for at tage det op. At afvise det paa Forhaand, vilde være absolut urigtigt.

Forstander *Tuxen*: Jeg vil blot hæfte mig ved en Bemærkning fra Kammerherre *Bech*, det var dette, at naar det galdt om store, ejendommelige Spørgsmaal som dette, var det ikke Meningen, at det skulde drøftes i Detailler paa Generalforsamlingen, men blot, at der skulde gives Meddelelse om, at noget saadant var kommet frem, og at det skulde bringes ind for det rette *forum*. Selve Sagen er saa stor og ejendommelig, at jeg ikke synes, den kan ligge for til egentlig Behandling her.

Professor *Goldschmidt*: Jeg maa ærligt tilstaa, at jeg havde heller ikke ment, at dette Spørgsmaal, som jeg saa paa Dagsordenen, skulde under Behandling i Ordets egentlige Forstand. Jeg følte mig overbevist om, om jeg saa maa sige, at Præsidiets vilde meddele — ganske kort — hvad der var foregaaet paa dette Omraade; og det gjorde jo ogsaa den højtærede Præsident. Men jeg maa dog maaske have Lov til en lille supplerende Bemærkning, som jeg beder ikke maa blive misforstaaet, nemlig den, at naar der er fremkommet Forslag fra mig om det Spørgsmaal, som her er formuleret, er det fremkommet i Følge Anmodning fra det højtærede Selskab, som — det maa jeg naturligvis gaa ud fra, det indrømmer jeg gerne — har en Fornemmelse af, at det vilde være mig en Glæde muligvis at bidrage til noget, som jeg mente var godt. Dette er der ganske særlig Anledning til at gøre Hr. *Sondergaard* opmærksom paa; ellers vilde jeg ikke have nævnt det. Naar Hr. *Sondergaard* bærede mig og det Forslag, som han ikke kender i Enkeltheder, med en saa indgaaende Kritik, skønt Hr. *Sondergaard*, efter hvad han selv sagde, ikke havde haft Lejlighed til at sætte sig nærmere ind i Sagen, kan jeg ikke sige andet, end at det glæder mig ganske overordentligt; det vidner om Interesse for Spørgsmaalet — skønt jeg maaske kan have Lov til at tilføje, at hvis Hr. *Sondergaard* har Ret i, at den højtærede Præsident er for-

elsket i Foderblandinger, kan ingen beskylde Hr. *Sondergaard* for det.

Jeg vil ærligt tilstaa, at jeg har ikke megen Lyst til at gaa ind paa Enkeltheder af den — skal vi kalde det Kritik, som Hr. *Sondergaard* mente det opportunt at rette imod — lad os ogsaa sige Foderblandingerne. Jeg har ikke megen Tilbøjelighed til det. Jeg kunde imidlertid, hvad jeg havde mest Lyst til, benytte et eneste eller to af de Ord, som Hr. *Sondergaard* tillod sig at benytte om, hvad jeg skulde have skrevet. Han sagde, at jeg i min sidste Beretning om et af mine smaa bitte Forsøg — jeg indrømmer, de er ikke store og har aldrig gjort Fordring paa at skulle kaldes saaledes — havde skrevet om Erstatningstallene, at de ikke var tilforladelige. Det vilde interessere mig at vide Stedet, hvor det staaer. Jeg har aldrig brugt de Ord om Erstatningstallene. Jeg skal sige, hvad jeg har sagt gentagne Gange, og hvad jeg ogsaa paa given Foranledning vil gentage: Erstatningstallene egnede sig ikke til Brug, naar man vil sammensætte rationelle Foderblandinger for Malkekvaeg. Det er min Overbevisning; den staaer foreløbig fast. Om jeg nogensinde kommer til at forandre den, er en Sag for sig.

Men jeg kunde altsaa fristes til, om hvad Hr. *Sondergaard* ved forskellige Lejligheder, ogsaa nu i Aften, har sagt, at benytte Ordene: »ikke tilforladeligt«. D'Hrr. vil nu forstå min Mangel paa Lyst til overhovedet at indlade mig med Hr. *Sondergaard*, naar jeg dels gør opmærksom paa, at Hr. *Sondergaard* for Injurier mod mig er blevet idømt en ret klækkelig Bøde, og naar jeg dertil føjer den Oplysning, at Hr. *Sondergaard* — det var i en Diskussion — i et Gang paa Gang gentaget Angreb paa mig ikke generede sig for, af, hvad der var skrevet, at tage en Mellemsætning ud, saa der kom til at staa lige det modsatte af, hvad der skulde staa, og hvad der stod.

Det drejer sig imidlertid ikke saa meget for mig om Hr. *Sondergaard*; jeg mener, han giver sig selv et Skudsmaal, som jeg ikke behøver at slutte mig til eller trække mig tilbage fra. Jeg skal dog for Sagens Skyld, fordi Hr. *Sondergaard* har givet sit Angreb, ogsaa her, et quasi-sagligt Præg, tillade mig et Par Bemærkninger om denne »saglige« Behandling af Spørgsmaalet.

Hr. *Sondergaard* sagde til at begynde med, at Blandingen af de forskellige Foderstoffer var ganske ligegyldig, naar det drejede sig om Drøvtyggere; Foderet skulde nok blive blan-

det i Maverne. Naar Hr. *Søndergaard* antageligt vil indrømme, at det er ganske praktisk at blande forskellige Oliekager sammen, dels fordi de smager forskelligt og dels i det hele er forskellige, gad jeg vide, hvorledes Drøvtyggerne skulde blande f. Eks. Bomuldsfrøkager og Jordnødkager i lige Mængder, hvis man gav dem en Blanding af disse Kager, som bestod af $\frac{1}{3}$ af det ene og $\frac{2}{3}$ af det andet, noget man godt kunde risikere, naar Blandingen ikke var grundig. Altsaa, naar man overhovedet erkender, at Blanding af forskellige Foderstoffer er heldig, saa vil det ogsaa for Drøvtyggenes Vedkommende være praktisk, at denne Blanding, inden man giver Dyrene den, er saa grundig, at praktisk set det hele er ens.

Hr. *Søndergaard* sagde, at de *Colding'ske* Blandinger havde fordyret Landbrugets Økonomi. Det forekommer mig, at Hr. *Søndergaard* skylder Beviset derfor. Jeg er tværtimod af den Mening, at der er sparet meget, fordi de mange Steder har bidraget til en fornuftig Fodring. Og naar Hr. *Søndergaard* var saa ælsk værdig at sige, at mit Arbejde var af tvivlsom Art, skal jeg ikke nærmere komme ind derpaa. Han paastod, at Kontrollen med Foderstofhandelen var vanskelig at gennemføre; men vi havde Loven af 26. Marts 1898, og den var tilstrækkelig. Nej, det er netop det, den ikke er. Det lader ikke til, at Hr. *Søndergaard* har forstaaet, at netop en af Grundene til, at i sin Tid Grosserer *Colding* begyndte med Foderblandingerne, var den, at han var paa det Rene med, at den Lov blev der ikke taget tilstrækkeligt Hensyn til i Praksis. Det burde der; og det er netop det, der er sket gennem Kontrollblandingerne. Dér bliver der taget Hensyn til den, i hvert Fald ved mange Lejligheder. En saadan Paastand som den, at det er givet, at disse Foderblandinger har bragt Mistillid i Befolkningen blandt Landbrugerne, den véd jeg virkelig ikke, hvad jeg skal sige til; jeg ønsker i hvert Fald ikke at gaa nærmere ind derpaa. Naar fremdeles — det er kun ganske enkelte Ting, jeg tager frem — Hr. *Søndergaard* siger, at der ved mit Arbejde er sket en Favorisering af et enkelt Firma, og at det er uheldigt, saa véd jeg heller ikke, hvorfra Hr. *Søndergaard* har den Ting; thi det er ikke Tilfældet. Enten kender Hr. *Søndergaard* ikke de Ting, han taler om, eller ogsaa taler han mod bedre Vidende. Andet kan jeg ikke svare. Og naar Hr. *Søndergaard* siger — hvad for Resten den højtærede Præsident ogsaa var inde paa —, at Grosserer *Colding* selv har indrømmet, at der ved Sammensætningen er taget Hensyn til Konjunkturerne, ja saa er det rigtigt; det er jo netop Grundlaget for det hele, som Præsi-

denten forklarede. Og at det viser sig, at de bedste Kagers Indhold er bedre end visse Foderblandingers, det er saa naturligt.

Jeg skal indskrænke mig til disse Bemærkninger. Jeg véd godt, at jeg har været skarp i mine Udtalelser. Men jeg har nu i hvert Fald i denne Sag gjort visse Erfaringer om Hr. *Søndergaard*, som har bidraget til, at jeg ikke har generet mig for at tage Bladet fra Munden. Jeg maa maaske tilføje, at jeg ikke ønsker yderligere at diskutere Sagen med Hr. *Søndergaard*, hvis han ikke mere bestemt end hidtil holder sig til, hvad der er faktisk, og holder sig lidt borte fra, hvad han ikke kender til.

Den ledende Præsident: Skønt den foreliggende Sag, som det blev sagt af Hr. Kammerherre *Bech*, ikke skal afgøres her, har jeg, i Overensstemmelse med Kammerherren, ikke villet undlade at give Lejlighed til, at Sagen blev kort diskuteret her. Jeg beklager meget, at man er kommet saa langt ind paa Detailler, og endnu mere, at Diskussionen har faaet et saa personligt Præg, som sket er. Hvis nogen ønsker yderligere at udtale sig, maa jeg bede om, at man holder sig fra det personlige og fatter sig kort.

Statskonsulent Mørkeberg: Jeg vil blot gerne tillade mig en kort Bemærkning; den skal hverken være for eller imod Foderblandingerne, men jeg vil fremhæve den Kendsgerning, at Foderblandingerne breder sig; Folk vil have dem. Og det er jo heller ikke saa unaturligt, at Spørgsmaalet om at kontrollere disse Foderblandinger kommer frem; thi man kan blive slemt narret med, hvad der findes i saadanne Foderblandinger. Naar jeg rejser mig for at sige noget om den Sag, er det i Anledning af en af Hr. *Søndergaards* Bemærkninger, at Professor *Goldschmidts* Tilsyn var af tvivlsom Art. Jeg véd ikke, hvor Hr. *Søndergaard* har haft Lejlighed til at indhøste den Erfaring. Naar jeg har ment, at en Kontrol kunde gennemføres, og ogsaa har haft Lejlighed til at anbefale, at der blev optaget Kontrol paa dette Omraade, er det netop, fordi jeg har haft Lejlighed til at se, hvorledes Professor *Goldschmidt* foretager sine Undersøgelser. Det forekommer mig, at det for mig har vist, at det kan gennemføres paa en virkelig solid og tilforladelig Maade, naar det gøres, som Hr. *Goldschmidt* gør det. Det er min Opfattelse, og jeg vil dog gerne fremsætte den i Modsætning til de Udtalelser, der kom fra Hr. *Søndergaard*; jeg véd ikke, hvor han har dem fra. Jeg har haft Lejlighed til personlig at følge Professor *Goldschmidt* ved hans Undersøgelser af Foderblandinger, og jeg

mener at have indhøstet den Erfaring, at det er en Undersøgelse, som kan gennemføres saaledes, at der fremkommer en betryggende Kontrol.

Den ledende Præsident: Der er formentlig ikke andre, der ønsker at udtale sig?

Gaardejer *Søndergaard:* Jo, maa jeg gøre en kort Bemærkning?

Den ledende Præsident: Men ingen Personligheder!

Gaardejer *Søndergaard:* Jeg haaber, den ærede Præsident vil indrømme, at jeg ikke har begyndt derpaa.

Den ledende Præsident: Nej, det kan jeg desværre ikke indrømme!

Gaardejer *Søndergaard:* Jeg véd ikke, om jeg maa have Lov til at sige, at den ærede Præsident talte om en heldig Foderblanding og skilte det ud fra det fysiologisk heldige. Jeg vil helst have de to Ting slaaet sammen. Er der en Blanding, der er heldig, maa den være det fysiologisk, thi det er derved, den skal udøve sin Virkning. (Kammerherre *Bech:* Det er relativt!) Ellers maa det være Prisbilligheden, hvoraf det afhænger. Maa jeg saa om det andet Spørgsmaal sige: Man skulde altsaa have et Laboratorium, der skulde give Forsøgsresultaterne ekspres, foruden de langsommere Forsøgsresultater fra Forsøgslaboratoriet. Jeg tror — det er alvorlig ment —, at de Forsøg kan gøres paa lige lang Tid. Hvis vi vil have et hurtigere Resultat end Forsøgslaboratoriets, kan vi jo faa en foreløbig Beretning. Den kan vi ogsaa faa nu, saa af den Grund behøver vi ikke Professor *Goldschmidt*.

Saa maa jeg maaske lige rette en Tak til den højtærede Professor for den Elskværdighed, han viste mig ved saa stor en Imødegaaelse. Jeg er glad ved, at jeg betalte den Bøde, fordi der blev sagt, at Professoren var Statsemedsmand, og saa kunde man ikke bruge disse Ord....

Den ledende Præsident: Det ligger udenfor Diskussionen; jeg har udtrykkeligt frabedt mig Personligheder.

Efter nogle afsluttende Bemærkninger af d'Hrr. Gaardejer *Søndergaard* og Professor *Goldschmidt* udtalte

Den ledende Præsident: Vi afslutter nu Diskussionen om dette Spørgsmaal. Sagen skal ikke her afgøres; det er blot en Meddelelse, der er givet.

Det landøkonomiske Driftsbureau.

Den ledende Præsident: Spørgsmaalet herom blev, som det vil erindres, behandlet paa Selskabets Bestyrelsesmøde i Oktober 1914, og det blev vedtaget at fremlægge det paa et

»tvangfrit Møde« af Landbrugsorganisationerne. Dette fandt Sted den 23. November i Fjor, og Sagen blev paany behandlet paa et Møde den 5. Maj i Aar, i hvilket deltog som særlig indbudte Professor *O. H. Larsen* og Departementschef *Adolf Jensen* fra Det statistiske Departement. Professor *O. H. Larsen* havde udarbejdet en foreløbig Plan for Bureauets Oprettelse, der fra alle Sider vandt Tilslutning, og der blev nedsat et Udvalg til at arbejde videre for Sagens Gennemførelse. Dette kom til at bestaa af Forstander *Brink Lassen*, valgt af De samvirkende danske Landboforeninger, Husmand *Jensen Vandmand*, valgt af De samvirkende danske Husmandsforeninger, Statskonsulent *Fr. Hansen*, valgt af Andelsudvalget, Kontorchef *Henrik Pedersen*, valgt af Det statistiske Departement, Professor *Westermann*, valgt af Landhusholdningsselskabet, og Professor *O. H. Larsen*, valgt paa Mødet den 5. Maj.

Den 31. Maj holdt Udvalget sit første Møde i Landhusholdningsselskabet, hvor man drøftede den af Professor *Larsen* udarbejdede foreløbige Plan, som skal danne Grundlaget for Udarbejdelsen af den detaillerede Arbejdsplan. Det er Hensigten, at de 2 første Aar skal være en forberedende Periode, inden det egentlige Bureau bliver oprettet, og Udvalget vedtog enstemmig at anmode Forstander *Overgaard*, Ladelund Landbrugsskole, om i disse 2 Aar at overtage den foreløbige Organisation og Ledelsen af det forberedende Arbejde. Hr. *Overgaard* erklærede sig villig dertil, og vi er meget glade ved at have ham til dette Arbejde, som han er udmærket egnet til. Med Udvalgets Samtykke bliver hans Stilling som Forstander paa Ladelund uforandret som hidtil, og der er nedsat et Underudvalg til at udarbejde den detaillerede Arbejdsplan. Dette Underudvalg bestaar af Forstander *Overgaard*, Professor *O. H. Larsen* og Forstander *Brink Lassen*. Hr. *Overgaard* har i Sommer foretaget en Rejse i Norge og Sverige for at studere de derværende Bureauers Virkemaade, ligesom han med Handelsministeriets Tilladelse i Sommer deltog i et Kursus i almindeligt Handelsbogholderi ved »Den jyske Handelshøjskole« i Aarhus. I de første 2 Aar vil altsaa det forberedende Arbejde ske fra Ladelund, men naar Bureauet forhaabentlig efter de 2 Aars Forløb bliver endelig oprettet, skulde det have sit Sæde i København.

Som jeg tidligere har fremhævet, er det en Sag, som jeg tillægger overordentlig stor Betydning; den skal være Kronen paa Værket; dèr skal alle Traadene samles; dèr skal det være muligt at bedømme Harmonien i Landbruget og se, hvorledes de enkelte Virksomheder griber ind i hinanden. Grundlaget

er naturligvis Regnskabet, mere eller mindre udførligt efter Omstændighederne; og det første Arbejde vil gaa ud paa — for at kunne uddanne Regnskabsførere — at se at faa indøvet en Regnskabsform, der passer derfor. Som Sekretæren har oplyst, har man, da der krævedes flere Eksemplarer af vore Regnskabsbøger, som er udarbejdede af Regnskabsudvalget, foreløbig ikke villet fremskaffe noget stort Oplag, da man har villet afvente de Erfaringer, der vil indhøstes ved Driftsbureauets Undersøgelser.

Oprettelsen af et Forsøgsmælkeri.

Lensgreve *Moltke*: Spørgsmaalet om Oprettelsen af et Forsøgsmælkeri har staaet paa Dagsordenen siden 1909, da der i Selskabet afholdtes et Møde herom med Repræsentanter for Selskabet, Forsøgslaboratoriet, Dansk Mejeristforening, De samvirkende danske Mejeriforeninger og den jyske Fællesforenings Mælkeriudvalg, Professorerne *Bøggild* og *Orla Jensen* og Konsulenterne i Mælkeribrug. Saavel Repræsentanterne for det praktiske som for det videnskabelige Mælkeribrug var alle enige om Ønskeligheden af, at der oprettes et Forsøgsmælkeri, og der blev nedsat et Udvalg til at fremkomme med et detaljeret Forslag om et saadant. Dette Udvalg har bestaaet af følgende Herrer: Forstander *Hofman-Bang* (Formand), Mælkeribestyrer *Bergstedt*, Statskonsulent *A. P. Hansen*, Gaardejer *H. Jensen*, Professor *Orla Jensen*, Mælkeribestyrer *Justesen* og Forpagter *Porse*. Efter at der var ført nogle Underhaands-Forhandlinger med Ministeriet, der paa det daværende Tidspunkt ikke saa sig i Stand til at søge de til Mælkeriets Oprettelse og Drift nødvendige Midler bevilgede, blev Sagen imidlertid foreløbig stillet i Bero. To Aar efter toges den op paany, men blev paa Grund af de finansielle Forhold atter stillet i Bero, og først i Marts Maaned 1913 mente Selskabet, at Tiden var kommet, da det kunde anmode Udvalget om at genoptage sit Arbejde. Dette fandt da Sted, og efter Forhandlinger mellem Ministeriet, Selskabet og Udvalget udarbejdede dette en udførlig Betænkning, i hvilken det gør nærmere Rede dels for nogle af de Opgaver, der formentlig ligger nærmest for et Forsøgsmælkeri at optage, dels for dettes Indretning og Ledelse, dels og endelig for de Beløb, der vil kræves til dets Oprettelse og Drift. Efter at denne Betænkning var drøftet og enstemmig vedtaget paa et Møde af de før nævnte Institutioner med flere, oversendte Selskabet den under 19. Februar i Aar til Ministeriet.

I Skrivelse af 22. Juni meddelte Ministeriet Selskabet, at det »muligvis ved Forslaget til Finansloven for 1917—18 vil søge den fornødne Bevilling til Oprettelsen af det ommeldte Forsøgsmælkeri«, men at det ønskede et specificeret Overslag over Udgifterne. Et saadant har Selskabet derfor fremskaffet og oversendt til Ministeriet.

Forsøgsmælkeriets Anlæg er beregnet til 125,000 Kr., de aarlige Driftsudgifter til 35,000 Kr. Blandt de Opgaver, der formentlig ligger nærmest for Forsøgsmælkeriet at optage, fremhæves i den vedtagne Indstilling bl. a. følgende: Undersøgelser og Prøver af Maskiner, Kærningsundersøgelser, Undersøgelser vedrørende Flødens Syrning, Ostningen, Foderets Indflydelse paa Mælken saavel til Fremstilling af Smør som Ost.

Mælkeriet er af Udvalget foreslaaet opført i en Stationsby i Nærheden af København. Det underlægges Forsøgslaboratoriet og ledes af dette; det skal fornemmelig arbejde for den praktiske Side af Sagen, men ogsaa afgive Husrum for videnskabelige Undersøgelser. For at bringe Ledelsen i nær Kontakt med det praktiske Mælkeribrug foreslaar man oprettet et Forsøgsraad, som skal være delagtig i Overledelse og Administration, og som skal bestaa af 2 Repræsentanter for dansk Mælkeribrugs Fællesorganisation, 2 Repræsentanter for Dansk Mejeristforening, 1 Statskonsulent, 1 Repræsentant for Forsøgslaboratoriet samt Professor *Orla Jensen*. Forsøgsraadets Møder foreslaas ledede af Forstanderen for Forsøgslaboratoriet, dog uden at han har Stemmeret, og efter Forslag af ham udarbejder det Virksomhedsplan og Budget for det kommende Aar. Det holder Møde mindst 2 Gange aarlig.

Endvidere har man foreslaaet, at de videnskabelige Undersøgelser for Smørrets Vedkommende som Regel udføres paa Forsøgslaboratoriet og for Ostens Vedkommende af Professor *Orla Jensen* paa Polyteknisk Lærestalt.

Den daglige Ledelse, saavel den tekniske som den kommercielle, er tænkt lagt i Hænderne paa en intelligent, praktisk uddannet Mand, der dog maa have Forudsætninger for Forsøgsvirksomhed, og der til sin Raadighed har en saa stor Medhjælp, at det daglige Arbejde kan gaa upaavirket af Forsøgsarbejdet.

Paa Finanslovforslaget for 1917—18 er der foreslaaet bevilget et Beløb af 125,000 Kr. til Opførelsen af Forsøgsmælkeriet.

Statsunderstøttelse til Mejerskers og Mejeristers Videreuddannelse.

Sekretær *Hertel*: Da Tiden er langt fremskredet, skal jeg fatte mig kort. D'Hrr. véd, at denne Statsunderstøttelse varetages af Landhusholdningsselskabet efter Samraad med Dansk Mejeristforening. Den blev første Gang bevilget paa Finansloven for 1892—93; den var den Gang 6000 Kr. og er efterhaanden vokset til 25.000 Kr., som den har været i de sidste 6 Aar. Nu er Dansk Mejeristforening og Selskabet i Begyndelsen af Juli d. A. indgaaet med et Andragende om, 1) at den personlige Understøttelse til de Mejerister, der agter at gennemgaa et Mælkerikursus paa Dalum og Ladelund, maa blive forhøjet fra 240 til 300 Kr., 2) at Antallet af dem, der faar disse Stipendier, forøges fra 80 til 85, og endelig, 3) at Understøttelserne til Mejeribestyreres Rejser i Forbindelse med Deltagelse i korte Kursus maa blive forhøjet med 700 Kr. Ministeriet har kunnet tiltræde de to sidste Forslag, men ikke det første. Paa et Møde med Dansk Mejeristforening den 30. November var man enig om det ønskelige i denne Forhøjelse, idet man frygtede for, at mange ellers ikke fik Raad til at besøge Mælkeriskolerne. Det har vist sig, at det kun er faa af de Undermejerister, som overhovedet kommer paa disse Skoler, der ikke har modtaget Statsunderstøttelse. Og da det er uheldigt, at de Undermejerister, der senere skal overtage Bestyrerpladser, ikke har faaet denne gode Uddannelse, er Dansk Mejeristforening og Landhusholdningsselskabet indgaaet med et nyt Andragende til Ministeriet og har deri anført de Argumenter, der taler for en saadan Forhøjelse, som de indtrængende henstiller maa blive optaget ved Finanslovens anden Behandling.

Landøkonomisk Aarbog.

Den ledende Præsident: Udgivelsen af denne begyndte i Aaret 1900, og den blev i de tre første Aar udgivet af Foreningen af danske Landbrugskandidater. Det viste sig imidlertid, at Udgivelsen oversteg Foreningens økonomiske Evne; den henvendte sig derfor til Landhusholdningsselskabet og spurgte, om det ikke fandt Anledning til at overtage Udgivelsen. Dette skete i 1903. Der er nu udgivet 17 Aargange, som har fundet en fast Plads i Landbrugs litteraturen og benyttes almindeligt, idet de med Landbrugsorganisationernes stærke Udvikling er blevet uundværlige for alle, der har med de Ting at gøre. 18de Aargang vil snart foreligge. Disse Aargange har alle været redigerede af vor tidligere Kasserer, Landbrugs-

kandidat *H. C. Larsen*. Han har imidlertid nu meddelt Landhusholdningsselskabet, at han paa Grund af sin stærkt optagne Tid — efter at han har faaet forskellige nye Virksomheder, bl. a. ved Revisionen af Regnskaberne angaaende Statens Bidrag til Planteavlens Fremme gennem Jordbrugernes Organisationer — ikke mere kan varetage dette Hverv. Redaktionen vil derfor fra næste Aar blive overtaget af Selskabets nuværende Kasserer, Hr. *H. M. Knudsen*.

Den 24. Oktober tilskrev Landhusholdningsselskabet Kontorchef *H. C. Larsen* bl. a. saaledes: » — — — Samtidig bringer Selskabet Hr. Kontorchefen en meget erkendtlig Tak for den Dygtighed og Omhu, med hvilken De har redigeret Aarbogen. Det har altid været Selskabet en Tilfredsstillelse at vide, at Udarbejdelsen af denne vigtige Haandbog har været forestaaet af en saa paalidelig og med Landbrugets Foreningsvæsen kyn- dig Mand som Hr. Kontorchefen.«

Jeg forudsætter, at alle de Tilstedeværende gerne vil slutte sig dertil.

Landhusholdningsselskabets Historie.

Den ledende Præsident: Som D'Hrr. véd, er Selskabet gammelt; dets Virksomhed strækker sig over næsten halvandet Aarhundrede, idet vi i 1919 skal fejre dets 150 Aars Jubilæum. Det er da underligt, at der i Virkeligheden ikke er givet nogen samlet Fremstilling af Selskabets Virksomhed. Det eneste Arbejde, der foreligger, den udførligste samlede Fremstilling, der findes, er udarbejdet af Kammerraad *J. B. H. Andersen* i *Moller-Holsts* »Landbrugs-Ordbog«, hvor den kun fylder 17 Sider. Præsidiet har derfor ment, at man skulde raade Bod paa dette Savn og faa Selskabets Historie udarbejdet, og har derfor gjort Aftale med Professor, Dr. phil. *E. Arup* om at udarbejde Selskabets Historie for den ældre Tids Vedkommende, medens man har overdraget Selskabets Sekretær at skrive den nyere Tids Historie.

Undersøger vi, hvorledes det stiller sig i andre Lande, finder vi i Norge »Det kgl. Selskab for Norges Vel«, der har spillet en lignende Rolle for Norges Landbrug som Landhusholdningsselskabets for Danmark: det fejrede i 1909 sit 100 Aars Jubilæum, og det blev da overdraget Historikeren *O. A. Øverland* at skrive dets Historie. Til Dato foreligger der af denne kun ét Bind, der behandler Tidsrummet 1809—13. Disse 4 Aar er behandlet i et Skrift paa 300 Sider i Kvart! Vi er ikke saa ærgerrige, at vi tænker paa noget lignende. Vore Bestræbelser gaar næppe længere end til at efterligne det Skrift, som

er udgivet af det kgl. svenske Landbrugsakademi ved dets Hundredearsjubilæum i 1913 og udarbejdet af Akademiets Sekretær, Professor, Dr. *Juhlin Dannfelt*. Dette Værk, et stort, elegant Bind paa 842 Sider, hedder: »Kungl. Landbruksakademien 1813—1912« og indeholder mange smukt udførte Billeder. Det svenske Landbrugsakademi virker nok paa en anden Maade end Landhusholdningsselskabet, men har dog gennem en længere Aarrække haft tilsvarende Opgaver. Vi haaber ved Landhusholdningsselskabets 150 Aars Jubilæum at kunne udgive et Værk, som paa værdig Maade svarer til det store Arbejde, Selskabet har udført, og hvori dette Arbejde, som har haft indgribende Betydning for vort Landbrugs Udvikling, kan bevares fra Forglemmelse, og Kundskab dertil saaledes kan blive lettere tilgængelig end nu.

Forslag fra Præsidiets.

Virksomhedsplan for Aaret 1917—18.

Budget for Aaret 1917—18.

Kasserer *H. M. Knudsen*: Forslaget til Virksomhedsplan og Budgettet for det kommende Finansaar har været omsendt til D'Hrr. Medlemmer af Selskabet og findes omdelt paa Pladserne. Det foreligger i den Form, hvori Bestyrelsen har vedtaget det i Oktober til Forelæggelse paa Generalforsamlingen.

Angaaende Forslag til Virksomhedsplan skal jeg bemærke, at der intet andet nyt er end det sidste Punkt, Nr. 18, der lyder saaledes: »Ved at virke for Gennemførelse af rationel Regnskabsføring i Landbruget og statistisk Bearbejdning af gode Regnskaber fra forskelligartede, typiske Jordbrug.« Dette Punkts Indsættelse er væsentlig foranlediget ved Oprettelsen af det landøkonomiske Driftsbureau, hvorom der allerede er givet Meddelelse af den ledende Præsident.

Budgettet er opstillet paa samme Maade, som det har været i adskillige Aar. De enkelte Poster er for den væsentligste Dels Vedkommende overensstemmende med Budgettet for indeværende Aar; men der er dog paa adskillige Poster Ændringer, og jeg skal tillade mig at gøre opmærksom paa, hvori disse Ændringer bestaar.

Den første Konto, hvorpaa der er foretaget Forandring, er Konto 8, Husdyrbruget, under Afsnit A; her er Beløbet paa Indtægtsiden foreslaaet forhøjet med 500 Kr., der udgør Tilskud fra »Dansk Andels Æg-Eksport«, og paa Udgiftsiden med det samme Beløb, som er Selskabets Bidrag til »Fæl-

lesudvalget for Fjerkræavl«. Disse Forhøjelser er for saa vidt ikke noget nyt, som de har eksisteret i de sidste 3 à 4 Aar paa Regnskabet, men de har blot ikke været opført paa Budgettet, hvilket nu foreslaas gjort.

Under Konto A 22, Forskelligt, er Beløbet paa Udgiftssiden foreslaaet forhøjet med 400 Kr. for bedre at være i Overensstemmelse med de senere Aars Regnskaber.

Konto A 26, Landøkonomisk Rejsebureau, er foreslaaet forhøjet med 100 Kr., saa Beløbet, 600 Kr., svarer til det Bidrag, der i de senere Aar er modtaget fra *Jul. Skrikes* Stiftelse.

Den sidste Konto under dette Afsnit, A 27, Landøkonomisk Driftsbureau, er ny. Udgiften er budgetteret til 6000 Kr., hvoraf Halvdelen forventes dækket ved Tilskud fra Staten; den anden Halvdel forventes skaffet til Veje ved Bidrag fra forskellige Institutioner, navnlig *Jul. Skrikes* Stiftelse.

Det var de Ændringer, der er foreslaaet under Afsnit A.

Efter at Selskabet i adskillige Aar har haft Gæld, er denne efterhaanden bleven afbetalt, saa at Selskabet nu i Øjeblikket er gældfrit, og det skulde det jo ogsaa helst blive ved med at være fremtidig. Saafremt det her foreliggende Budget vil kunne overholdes, kan der ved Slutningen af det Regnskabsaar, som Budgettet gælder for, nemlig den 31. Marts 1918, forventes at være et Overskud af 420 Kr.

Under Afsnit B, Legatmidler og Fond, henlagte under Selskabet, skal jeg henlede Opmærksomheden paa, at paa Konto 7, Inspektør *Buus'* Legat, er Rentebeløbet foreslaaet forhøjet med 46 Kr., nemlig fra 64 til 110 Kr., idet Kapitalen efterhaanden er vokset, ved at Legatet ikke har været uddelt i de senere Aar.

Under Konto B 9, Fond tilhørende Foreningen af jydsk Landboforeninger, er Rentebeløbet foreslaaet nedsat med 615 Kr., fra 1835 til 1220 Kr., hvilket er foraaarsaget ved en forandret Anbringelse af Kapitalen. Fonden havde tidligere en Aktie paa 12,000 Kr. i »The scandinavian preserved butter company«, som ofte gav et betydeligt større Udbytte, end der nu, efter dette Selskabs Ophævelse i Fjor, kan faas af Pengene ved Anbringelse i Kreditforeningsobligationer. Derved fremkommer Nedgangen i Renteindtægten.

Under Konto B 10, Selskabets Byggefond, er Rentebeløbet foreslaaet forhøjet med 220 Kr., fra 400 til 620 Kr., idet Kapitalen efterhaanden er vokset.

Den næste Konto, B 11, Etatsraad *P. Feilbergs*

Legat, er paa Indtægtssiden foreslaaet forhøjet med 60 Kr., fra 50 til 110 Kr., som fremkommer ved, at Legatkapitalen fornylig er blevet forhøjet, hvorom der allerede er givet Meddelelse af Sekretæren. Desuden er hele Kapitalens Anbringelse blevet forandret, idet der er købt Kreditforeningsobligationer.

Den sidste Konto, hvor der er foreslaaet Ændringer, er B 14, Proprietær *Holms* Legat, hvor Rentebeløbet paa Indtægtssiden er forhøjet med 500 Kr., fra 4100 til 4600 Kr., paa Grund af Legatkapitalens Forøgelse og forandret Anbringelse. Paa Udgiftssiden er der foreslaaet en Forhøjelse fra 2000 til 4600 Kr., idet hele Renteindtægten nu, efter at Legatkapitalens virkelige Størrelse er naaet, 100,000 Kr., anvendes til Understøttelser. Hidtil er der nemlig kun anvendt ca. 2000 Kr. aarlig, idet Bestyrelsesraadet i 1913 henstillede til Præsidiets kun at uddele ca. Halvdelen af Renteindtægten, indtil de 100,000 Kr. virkelig Værdi var naaet, hvilket nu er sket.

Den ledende Præsident: Ønsker nogen at gøre Bemærkninger eller stille Forespørgsel i Anledning af Virksomhedsplanen eller Budgettet?

Forstander *H. J. Rasmussen:* Det Forslag til Virksomhedsplan, som Præsidiets har forelagt, er, som vi har hørt, paa et enkelt Punkt nær ganske som i de tidligere Aar, og der kan heller ingen Tvivl være om, at disse 18 Midler, her er nævnt, er saa gode, at de fremdeles bør søges anvendte. Naar jeg har bedt om Ordet, er det for at rette et Spørgsmaal. Jeg vil gerne spørge, om man indenfor Landhusholdningsselskabets Præsidium har tænkt paa, hvorvidt der under Selskabets Virksomhed i det kommende Aar ogsaa kunde komme noget af det, der naturligt, synes jeg, hører til under saadanne Forhold, som vi lever under. Vi kan ikke lukke Øjnene for, at der sandsynligvis vil blive stillet store Krav til det danske Landbrug og dets Organisationer i den kommende Tid, saa længe Krigen skal vare. Vi hørte af Sekretæren før, at Landbrugsraadet var opløst, og at Landhusholdningsselskabet ikke mere kunde være repræsenteret der. Jeg vilde gerne tillade mig at spørge, om Selskabet har nogen Andel i de Foranstaltninger, der i den senere Tid er truffet, eller har nogen Udsigt til at faa Andel i dem, som frivillig vil blive truffet, saa længe vi lever under de ekstraordinære Forhold. Der sker ret store Ting af Reguleringsforanstaltninger paa forskellig Maade. I disse Dage har vi faaet Forbud mod Opfodring af Kartofler og Maksimalpris paa dem, og der svirrer Rygter i Byen om, at der ogsaa er under Overvejelse et Paabud om Saatvang for Sukkerroer.

Det er maaske løs Snak, men det ligger i Luften; man taler om det, og det er unægtelig et stort Spørgsmaal ikke blot for os fra de sukkerroedyrkende Egne, men for Landmændene i det hele. Jeg vil gerne spørge, om noget saadant nu til Dags kan blive gennemført ganske uden Landhusholdningsselskabets og Landboforeningernes Medvirken. Jeg har set, at med Hensyn til Kartoflerne har Ministeriet henholdt sig til Landbrugsministeriets Landbrugsudvalg. Jeg skal ikke paa nogen Maade sige noget nedsættende om dette; tværtimod tror jeg, det paa mange Punkter har gjort megen Gavn. Vi har lagt Mærke til, at det har udsendt god Vejledning, og vi har ogsaa hørt lidt om det mere stillet, det som Ministeriets Raadgiver har udrettet: jeg tror, vi er meget glade for Udvalgets Virksomhed, naar Talen er om de Formaal, som vel maa siges at ligge for i Henhold til de Bestemmelser, der forelaa, da det blev oprettet. Men naar der foreligger et saa stort Spørgsmaal som Saatvang for Sukkerroer og maaske senere for andre Afgrøder, antager jeg, at ogsaa Udvalget er enigt med mig i, at det er et s a a stort Spørgsmaal, at det vilde ligge udenfor dets Omraade. Jeg vil tillade mig at spørge, om Landhusholdningsselskabet staar ganske udenfor dør, om Landhusholdningsselskabet og de øvrige Landboforeningsorganisationer ikke mere bliver taget med paa Raad.

Den ledende Præsident: Som Formand for det omtalte Landbrugsudvalg maa jeg vel være nærmest til at svare derpaa. Jeg kan da sige, at Landhusholdningsselskabet for saa vidt over en Indflydelse, som det er repræsenteret i dette Udvalg gennem mig, idet jeg altsaa er Formand for det. Det er imidlertid ikke sket paa den Maade, at Ministeriet har skrevet til Landhusholdningsselskabet og bedt det om at foreslaa en Repræsentant, men det har saavel her som lige overfor de andre Institutioner henvendt sig til bestemte Personer. Det er Landhusholdningsselskabet, De samvirkende danske Landboforeninger og De samvirkende danske Husmandsforeninger, der er repræsenterede, tillige med de to Herrer Statskonsulenter i Planteavl, *K. Hansen*, Lyngby, og *Fr. Hansen*, Askov. Hvilken Indflydelse Landhusholdningsselskabet iøvrigt har haft, er der gjort Rede for ved forskellige Lejligheder, i »Tidsskrift for Landøkonomi« og navnlig gennem de tvangfri Møder og Forhandlinger mellem de 3 Organisationer: Andelsudvalget, Landboforeningerne og Landhusholdningsselskabet. Som Forstander *Rasmussen* har hørt i Aften, har der været afholdt ikke mindre end 13 af disse Møder, saa jeg maa sige, at man i den Retning har gjort, hvad man kunde, for at faa Indflydelse paa Tingene,

saaledes som vi mente, det maatte stemme overens med de praktiske Landboeres Ønsker. Men vi kan ikke tiltage os større Magt end den, Regeringen vil give os; og hvilken Magt der bliver givet os, turde være Forstander *Rasmussen* bekendt.

Med Hensyn til Landbrugsudvalgets Stilling til de her foreliggende Spørgsmaal maa jeg sige, at hvad angaar Spørgsmaalet om Saatvang, har der været stillet Forslag derom fra forskellig Side, og det har som bekendt ogsaa været anbefalet af Tillidsmænd for det praktiske Landbrug. Dette har givet Anledning til, at man fra Ministeriets Side har afæsket Landbrugsudvalget Erklæring om dettes Stilling til Saatvang, specielt for Brødkorn. Udvalget har afgivet en udførlig Betænkning, som er publiceret, og Hr. *Rasmussen* vil deraf vide, at Landbrugsudvalget har fraraadet at anvende Saatvang her. Hvilken Stilling Udvalget eventuelt, hvis det bliver spurgt derom, vil tage i Fremtiden lige overfor Saatvang med Hensyn til andre Planter end Rug og de øvrige Planter, der kan levere Brødkorn, kan jeg ikke sige noget om forud. En saa indgribende Foranstaltning, der jo, som enhver kyndig Landbruger vil vide, ikke kan ventes at komme til at virke ganske i Forhold til det, den tilsigter, vil jeg meget nødig gaa med til uden under tvingende Nødsfald, og uden at jeg forinden søger at faa klaret, hvilken Stilling Landbrugsorganisationerne selv indtager dertil. Det er jo ikke nok at have et vist Areal tilsaat med en eller anden Plante, det gælder ogsaa om at faa Jorden tilberedt paa rette Maade, at den bliver gødet og i det hele forberedt saaledes, at man kan vente en ordentlig Afgrøde. Jeg vil altsaa meget nødig gaa med til en saadan Foranstaltning; men det er kun min personlige Mening. Hvorledes Landbrugsudvalget stiller sig, og hvorvidt der vil blive afæsket Erklæring fra Landbrugsudvalget om en Foranstaltning som den, Hr. *Rasmussen* nævnedes, kan jeg ikke sige noget om.

Hofjægermester *A. Tesdorpf*: Maa jeg gøre en kort Bemærkning i Anledning af Forstander *Rasmussens* Forespørgsel om Indførelse af Saatvang med Hensyn til Sukkerroer. Jeg maa sige, at det kommer fuldstændig bag paa mig; jeg har ikke hørt det omtale. Naar man kender de mange Spørgsmaal, der staar i Forbindelse med Sukkerroedyrkingen, forekommer det mig ganske utænkeligt, at man skulde komme ind paa en tvangsmæssig Dyrkning af Sukkerroer. Jeg vil derfor gerne spørge den ærede Præsident — men det kan jeg maaske ikke faa Svar paa —: Har der været lyst indenfor Landbrugsudvalget om Indførelsen af Dyrkning af Sukkerroer ved Tvang? Det vilde jeg gerne have Oplysning om. Nu har vi Sukkerroe-

dyrkere i de sidste 3 Maaneder haft utallige Møder om at faa hele det Spørgsmaal løst om Sukkerroedyrkningen i Danmark for 1917; vi havde haabet, at det skulde have været løst for en Maaned siden, men det trækker ud og trækker ud, og vi kan ikke faa Klarhed over det. Derfor har det Interesse for os Sukkerroedyrkere at vide, om det har været paa Tapetet at bruge Tvangsforanstaltninger med Hensyn til Sukkerroedyrkningen, og om Landbrugsudvalget er blevet spurgt. Men det er maaske en Ubeskedenhed at komme med en saadan direkte Forespørgsel. Det har imidlertid stor Interesse at faa at vide, om der virkelig har været afæsket Landbrugsudvalget en saadan Erklæring paa dette Omraade.

Den ledende Præsident: Jeg kan meddele, at der ikke fra Ministeriets Side er rettet Henvendelse til Landbrugsudvalget derom. Jeg maa imidlertid bemærke, at der har været afholdt 2 Møder i Landbrugsudvalget sammen med »Kornudvalget«, og i disse to Møder har jeg paa Grund af Dødsfald i min Familie været forhindret i at deltage. Hvorvidt der dør har været diskuteret om Sagen, skal jeg lade staa hen. Jeg har bedt Statskonsulent K. Hansen paa mine Vegne lede disse Møder, og jeg skal henstille til Statskonsulenten, hvorvidt han maatte finde Anledning til at oplyse noget derom.

Statskonsulent K. Hansen meddelte, at Spørgsmaalet om Saatvang havde været diskuteret ved de nævnte Møder, men at Udvalget under de foreliggende Omstændigheder havde erklæret sig for inkompetent til at tage Stilling dertil.

Den ledende Præsident: Hermed er Dagsordenen udtømt.

Forstander Rasmussen: Maa jeg takke for de givne Meddelelser; de kom nogenlunde, som jeg ventede. Men jeg kan ikke lade være med at udtale min Beklagelse over, at i Tider som de nærværende vort gamle, erfarne Selskab ikke spiller den raadgivende Rolle, som ønskeligt maatte være. I saadanne Tider som disse, synes jeg, maatte det først og fremmest være Landbrugsorganisationerne og ikke mindst et gammelt Selskab som dette, der hjalp til af bedste Evne med at føre Landbruget over de Vanskeligheder, som længe har været til Stede, og som taarner sig højere op for hver Dag, der gaar. Jeg vil i denne Forbindelse tillade mig at sige, at ganske vist kan vi ikke helt undvære Tvangsforanstaltninger af forskellig Art, Maksimalpriser o. s. v., men Hovedsynspunktet i alt dette bør dog sikkert være, at vi søger at drive Produktionen op til det mest mulige, søger at avle den størst mulige Næringsmængde paa hver Arealenhed indenfor Landets Grænser, samtidig med at vi søger at skaffe det mest mulige ude fra, saa længe Tilførselen

ikke er stoppet. Jeg kan heller ikke undlade at bemærke, at jeg synes ikke, det er de Kurslinier, der bliver fulgt under vor Ernæringspolitik.

Direktør *Anders Nielsen*, Svejstrup Østergaard: Jeg vil kun ganske kort udtale min Glæde over, at denne Meningsudveksling er fremkaldt af Forstander *Rasmussen*. Og saa vil jeg gerne have Lov til — fordi det har overordentlig udstrakt Interesse for Landbrugsorganisationerne og for Landbrugsfolk — at understrege, at det altsaa forholder sig rigtigt, at dette Landbrugsministeriets Landbrugsudvalg, der har behandlet disse Spørgsmaal, er en Institution, der er valgt af Landbrugsministeriet og ikke af Landbrugsorganisationerne, at der intet Valg er foretaget fra Landbrugsorganisationerne til dette Udvalg, at man altsaa ikke gennem dette Udvalg — saaledes har jeg forstaaet Professor *Westermanns* Udtalelser — indhenter Landbrugsorganisationernes Mening. At denne ikke er bleven indhentet om disse Spørgsmaal, som Forholdene indtil dette Øjeblik har ligget, gør, at man ud over Landet i udstrakt Grad vil være interesseret i, at der igen maatte indtræde en Fredstilstand indenfor de herskende Myndigheder, saa man ikke vilde undse sig ved at spørge Landbrugsorganisationerne og tage Hensyn til dem i saa vigtige Spørgsmaal som disse Tvangsaaningsspørgsmaal. Jeg haaber, at alle de ærede Medlemmer vil være enig med mig i, at i saadanne Sager bør man spørge Landbrugsorganisationerne for at faa Landbrugets Svar. Jeg hørte, at Professoren ønskede, at man skulde søge at skaffe sig Klarhed over Landbrugsorganisationernes Stilling til Sagen, hvis en Erklæring om den skulde blive forlangt. Men om Udvalget har saa megen Myndighed, at det kan fremskaffe den Klarhed, véd jeg ikke. Jeg véd ikke, om jeg kan faa Svar derpaa: jeg takker imidlertid for Oplysningen.

Den ledende Præsident: Vi maa dog huske paa, at der til Landbrugsudvalget er valgt de Mænd, som Landbrugsorganisationerne selv har stillet i Spidsen for deres Ledelse. Ministeriet har valgt Præsidenten for De samvirkende danske Landboforeninger, Formanden for De samv. danske Husmandsforeninger og en af Præsidenterne i Landhusholdningssselskabet. Disse Mænd kan jo naturligvis, naar de er i Tvivl om, hvorvidt de bør paatage sig Ansvaret for en eller anden Afgørelse, henvende sig til deres Organisationer — som jeg nævnte før, at jeg vilde gøre i Tilfælde af, at Spørgsmaalet om Saatvang skulde komme til at foreligge for os — og saaledes søge det Rygstød, de finder fornødent. Det kan formentlig ingen forbyde dem.

Direktor *Anders Nielsen*: Hvis jeg opfatter det rigtigt, er det et Spørgsmaal, Professoren her retter. Men'saa vidt jeg véd, har Udvalgets Medlemmer hidtil ikke benyttet sig af denne Fremgangsmaade.

Den ledende Præsident: De har, saa vidt jeg véd, endnu ikke gjort det; men det er, fordi de har følt, at de Afgørelser, som har været at træffe, ikke har været anderledes, end at de har turdet paatage sig Ansvar. (*Anders Nielsen*: For egen Regning!) Naar vi har ment, at den Afgørelse, vi traf i en Sag, var saaledes, at vi var visse paa at være i Overensstemmelse med de Organisationer, vi repræsenterer, var der ingen Anledning til at søge Rygstød. Men staar man overfor en Sag, hvor man er usikker, et Spørgsmaal af indgribende Betydning, kan jeg ikke skønne, at man er afskaaret fra at søge Rygstød hos sin Organisation. Paa den Maade kan Landbrugsudvalget, som det nu én Gang er nedsat, komme til at virke og derigennem skaffe Organisationerne Indflydelse. Hver af de Mænd, der sidder i Udvalget, kan henvende sig til sin Organisation i alle saadanne vigtige Sager, som den paagældende Repræsentant ikke selv mener at turde paatage sig Ansvar for at afgøre paa egen Haand.

Direktor *Anders Nielsen*: Den Udvikling, som Professoren her har givet, er der en vis Logik i. Men hvis man skaber os et Landbrugsraad som det, man altsaa i dette Øjeblik er ved at lade Landbrugsministeriets Landbrugsudvalg glide over til at blive, har man derved afskaaret Organisationerne fra Valgret; og i Valgretten plejer man dog paa alle Omraader at lægge et Værn og en betydelig Sikkerhed for, at Ordningen er rigtig. Skønt jeg erkender, at der er en vis Logik i den Fremstilling, Professoren gav, at Medlemmerne af Landbrugsudvalget altid har den Mulighed at kunne søge Rygstød hos deres Organisationer, kommer det dog an paa, om der gives dem fornøden Tid dertil; og det har det, som D'Hrr. sikkert alle véd, skortet overordentlig meget paa. Ingen vil mistænke mig for, at jeg vil rette nogen Kritik imod Professor *Westermanns* Optræden. Men der er alligevel betydelig Forskel paa, om det er Ministeriet, der udpeger disse Herrer, eller om man overlader Valgretten til Organisationerne selv. Dette at lade Ministeriet selv bestemme, hvem der skal sidde i et saadant Landbrugsraad, i Stedet for at lade det blive afgjort paa demokratisk Maade af Organisationerne selv, forekommer mig at være en skæv Udvikling at komme ind paa. Jeg synes, man bør klart gøre gældende, at skal dette Udvalg virkelig repræsentere Landbrugsorganisationerne, maa disse Organisationer selv vælge, hvem

de vil have derind. Det var ikke den Vej, man gik, den Gang man her i denne Sal valgte Medlemmer til Landbrugsraadet, som her fra Præsidiat har faaet megen Anerkendelse; det var ikke Præsidenterne, man udpegede, men andre dertil egnede Mænd, hvis Tid og Forhold tillod dem at tage sig deraf. Jeg synes — og deri tror jeg ikke, det er vanskeligt for Professor *Westermann* og mig at blive enige —, at det var heldigere at vende tilbage til den gamle Form for Landbrugsraadet. Det er en vanskelig Udviklingsretning at komme ind paa, at det af Landbrugsministeriet valgte Udvalg skal repræsentere Organisationerne i alle Afgørelser, selv af saa vigtige Spørgsmaal, som vi heldigvis kun sjældent ser komme til Afgørelse. Jeg véd ikke, i hvilken Grad jeg har Tilslutning til, at alle Landbrugsraadgivende Mænd skal vælges af Organisationerne og ikke af Ministeriet.

Den ledende Præsident: Jeg er ganske enig med den højtærede Formand for de jyske Landboforeninger i, at faglige Erklæringer om Foranstaltninger af den nævnte Art helst bør indhentes fra Landbrugsorganisationerne eller fra Mænd, de har udvalgt til Behandling af saadanne Sager, og jeg kan sige, at det vil være i høj Grad imod min Vilje, hvis jeg skulde komme til at bære et Ansvar af den Natur. Det var ikke Landbrugsudvalgets oprindelige Opgave, da det blev nedsat; og da mente jeg for mit Vedkommende, at dets Arbejde vilde være endt paa ganske kort Tid; men nu har det altsaa varet henvend to Aar. Naar jeg sagde, at de paagældende Mænd kunde søge Rygstød, udelukker dette jo ikke, at der vilde være Brug for en Organisation valgt paa et andet Grundlag. Men det er altsaa en Nødhjælp, vi er inde paa, og hvorved vi, som nu en Gang er kommet ind i dette Landbrugsudvalg, kan sikre os Overensstemmelse med de Organisationer, som vi repræsenterer, ved Afgørelsen af Sager, som vi ikke selv tør tage Ansvaret for. Men jeg mener altsaa ikke, at man ved at anvende denne Forholdsregel gør et Raad, nedsat af Landbrugsorganisationerne, overflødigt.

Direktør Anders Nielsen: Jeg retter særlig en Tak til Professoren for disse sidste Udtalelser.

Forpagter Damsgaard-Sørensen: Den ærede Præsident kom med den Udtalelse, at den Situation kunde komme til at foreligge, at han som Formand for Landbrugsudvalget vilde kunne komme til at anse det for nødvendigt eller ønskeligt at henvende sig til den Organisation, han repræsenterede, altsaa faa et godt Raad dér. Det gør mig nysgerrig, saa jeg gerne vil spørge: Hvordan tænker Præsidenten sig da Forholdet blot for

Landhusholdningsselskabets Vedkommende? Sammenkalder De saa Bestyrelsesraadet, eller skal der holdes en ekstraordinær Generalforsamling ved en saadan Lejlighed? Sæt nu, der kom til at foreligge et saa vigtigt Spørgsmaal som Saatvang?

Den ledende Præsident: Som jeg nævnede før, har der ikke hidtil af Udvalget været behandlet nogen Sag af saadan Natur, at man ansaa en Henvendelse til Organisationerne for nødvendig. Jeg har derfor ikke haft Anledning til nærmere at overtænke, paa hvilken Maade jeg vilde søge det Rygstød, som jeg nævnede, at jeg for mit Vedkommende vilde anse for nødvendigt. Men jeg kunde tænke mig, at Indkaldelse af en ekstraordinær Generalforsamling ikke vilde være praktisk. Vi har derimod en Institution, som hedder »Tvangfri Møder«; det er netop ved disse, at Spørgsmaal af den Natur er blevne behandlede tidligere. Jeg kunde tænke mig, at man ved at indbringe Sagen til Behandling ved et saadant Møde, som kan indkaldes med forholdsvis kort Varsel, vilde faa den ind for det rette Forum.

Forpagter Damsgaard-Sørensen: Jeg vilde gerne tillade mig at rette det Spørgsmaal, om man ikke, i det Tilfælde en saadan Situation skulde komme til at foreligge, da fra Landhusholdningsselskabets Side vilde indkalde en ekstraordinær Generalforsamling. Jeg tror netop, man maa faa det Indtryk, naar man kun faar Meddelelse om, hvad der sker paa disse tvangfri Møder, gennem Aviserne, at der er saa meget i Vejen der af politisk Natur, at et saadant Spørgsmaal vilde blive drøftet mere uhildet i denne Forsamling. Jeg tror ogsaa, det vilde være heldigt, at et saadant Spørgsmaal blev drøftet her ved en Generalforsamling under, om jeg saa maa sige, offentlige Forhold, saa man fik Adgang til at tage Hensyn til de Udtalelser, der fremkom i dette ansete Selskab.

Den ledende Præsident: Det kunde være meget godt, men det vilde ikke være praktisk, da det vilde være et for stort Apparat at sætte i Bevægelse, og den Tid, der er til Raadighed for Sagens Behandling, rimeligvis vil være for knap dertil. De Bestemmelser, der kræves, skal sædvanlig tages hurtigt. Jeg vil desuden gøre opmærksom paa, at skal Erklæringer fra Landbrugets Side kunne ventes at faa nogen Vægt lige overfor Ministeriet, maa de fremkomme som enstemmige Krav fra samtlige Organisationer. Vi har intet Middel til at faa en Sag behandlet hurtigere og paa mere praktisk Maade, som vi nu en Gang er organiserede, end gennem disse tvangfri Møder, der skyldes den tilstedeværende Formand for de jyske Landboforeninger. Jeg vil gøre opmærksom paa, at det Krav, som af

ham blev saa stærkt fremhævet, og som jeg sluttede mig til, var jo, at der til Behandling af en saadan Sag bør vælges Mænd, som er særlig inde i den. Det Krav kan netop tilfredsstilles ved disse tvangfri Møder, der indkaldes med Opgivelse af, hvilken Sag det er, der skal behandles; saa kan Organisationerne hurtigt vælge de Mænd, som de netop anser for kvalificerede til at behandle den. Jeg tror ikke, det vilde være praktisk, selv om det var muligt, at vi oven i Købet sammenkaldte store Forsamlinger og behandlede en Sag hver Organisation for sig og saa først skulde til at enes om en fælles Indstilling. Det kunde man gøre, hvis man havde Maaneder til Raadighed — vi ser jo, hvor langsomt det gaar med Forhandlinger af den Art. Men skal en Sag afgøres paa faa Dage, tror jeg ikke, det vilde være den rette Vej at gaa til Generalforsamlinger.

Forpagter *Damsgaard-Sørensen*: Maa jeg takke for det udførlige Svar paa min Forespørgsel. Jeg vil blot sige, at jeg deler ikke ganske Præsidentens Mening, men jeg skal ikke forlænge Diskussionen.

Direktør *Anders Nielsen*: Jeg vil blot kortelig udtale, at under de herskende Forhold og under Hensyn til den Maade, hvorpaa et saadant Svar skal gives, tror jeg ikke, der kan gives et mere fyldigt Forum end det, Professoren vil foranledige Sagen indbragt for, hvis den skulde komme til at foreligge.

Den ledende Præsident: Da jeg ikke ser, at flere ønsker at udtale sig, er Forhandlingen hermed sluttet. Jeg takker D'Hrr. for Deres Nærværelse. Mødet er hævet.
